

پرسش‌ها و پاسخ‌ها - دفتری و چهارم

(ویراست جدید با اصلاحات و اضافات)

احکام اعتکاف

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
معاونت مطالعات راهبردی - اداره مشاوره و پاسخ

سرشناسه: حسینی، مجتبی، ۱۳۴۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: احکام اعتکاف / مؤلف مجتبی حسینی؛ تنظیم و نظارت نهاد نمایندگی مقام معظم
 رهبری در دانشگاهها، معاونت مطالعات راهبردی، اداره مشاوره و پاسخ.
 مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۸.
 مشخصات ظاهری: ۷۲ ص. ۱۴ × ۲۱ س.م. [ویراست جدید با اصلاحات و اضافات]
 فروست: پرسشها و پاسخهای دانشجویی؛ دفتر سی و چهارم (احکام: ۱۱)
 شابک: ۲۰/۰۰۰ ریال: ۷-۶۵۴-۵۳۱-۹۶۴-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 موضوع: اعتکاف (فقه)
 شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، معاونت مطالعات راهبردی، اداره مشاوره و پاسخ.
 شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف.
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۸ الف ح/۲/ BP۱۸۸/۲ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۵۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۵۰۰۰۹

■ پرسشها و پاسخها: دفتر سی و چهارم - احکام اعتکاف

[ویراست جدید با اصلاحات و اضافات]

- **تنظیم و نظارت:** نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
- **مؤلف:** سیدمجتبی حسینی
- **تایپ و صفحه آرایی:** طالب بخشایش
- **ناشر:** دفتر نشر معارف
- **نوبت چاپ:** ششم، (اول از ویراست جدید)، بهار ۱۳۹۳
- **تیراژ:** ۳۰۰۰ جلد
- **قیمت:** ۲۰۰۰ تومان
- **شابک:** ۷-۶۵۴-۵۳۱-۹۶۴-۹۷۸

«همه حقوق برای ناشر محفوظ است»

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، پلاک ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴
 پاتوق کتاب قم (شعبه ۱): خیابان شهدا، روبه روی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن ۳۷۷۳۵۴۵۱
 پاتوق کتاب قم (شعبه ۲): بلوار جمهوری اسلامی، نهاد رهبری در دانشگاهها، تلفن ۳۲۹۰۴۴۴۰
 پاتوق کتاب تهران: خیابان انقلاب، چهار راه کالج، پ ۷۱۵، تلفن ۸۸۹۱۱۲۱۲
 قم، مؤسسه فرهنگی و اطلاع رسانی طلوع طاها، تلفن ۳۷۷۴۸۳۴۵
 نشانی اینترنت: www.Ketabroom.ir - www.porseman.org - www.porsemani.ir
 پست الکترونیک: info@Ketabroom.ir - info@porseman.org

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
سخنان امام خمینی(ره)	۱۹
سخنان آیه الله جوادی آملی	۲۱

اهمیت و جایگاه اعتکاف

مفهوم اعتکاف

- پرسش ۱. اعتکاف به چه معنا است؟ ۲۵
- پرسش ۲. آیا در قرآن آیه ای درباره اهمیت اعتکاف وجود دارد؟ ۲۵

پیشینه اعتکاف

- پرسش ۳. اعتکاف از چه زمانی آغاز شد؟ ۲۷
- پرسش ۴. چرا در عصر ما اعتکاف در ماه رجب انجام می گیرد در حالی که روایات فضیلت زمان اعتکاف را منحصر در ماه رمضان برشمرده است؟ ۲۸

- پرسش ۵. آداب و مستحبات اعتکاف را بیان کنید؟ ۲۹

فلسفه اعتکاف

- پرسش ۶. فلسفه اعتکاف چیست؟ ۳۰

ثواب اعتکاف

- پرسش ۷. کسی که نمی تواند در اعتکاف شرکت کند، با چه کارهایی می تواند ثوابش را کسب کند؟ ۳۰

شرایط اعتکاف

- پرسش ۸. شرایط صحت اعتکاف چیست؟ ۳۱

اقسام اعتکاف

- پرسش ۹. اعتکاف واجب است یا مستحب؟ ۳۱

نیت اعتکاف

- پرسش ۱۰. نیت اعتکاف از چه زمانی شروع می‌شود؟ و چگونه باید نیت شود؟ ۳۲

شروع اعتکاف

- پرسش ۱۱. در روز اول اعتکاف، سحری را در خانه خوردم و پس از نماز صبح به مسجد رفتم، اعتکاف من درست بوده یا نه؟ ۳۲

وضو هنگام اذان

- پرسش ۱۲. آیا در هر سه روز اعتکاف باید هنگام اذان صبح در مسجد بود مثلاً اگر روز دوم یا سوم هنگام اذان در وضو خانه باشیم آیا اعتکاف صحیح است؟ ۳۲

شرط در اعتکاف

- پرسش ۱۳. آیا معتکف می‌تواند به هنگام نیت اعتکاف، شرط کند که هر زمان خواست (هر چند بدون عذر)، از اعتکاف خارج شود؟ ۳۳

خروج از مسجد

- پرسش ۱۴. در چه مواردی می‌توان از مسجد خارج شد؟ ۳۳
- پرسش ۱۵. اگر کسی به جهت ضرورت از مسجد خارج شود و خروج او طولانی گردد، اعتکافش چه حکمی دارد؟ ۳۴

وضو و غسل مستحبی

- پرسش ۱۶. خارج شدن معتکف از مسجد برای گرفتن وضو و غسل مستحبی چه حکمی دارد؟ ۳۴

وضو در اعتکاف

- پرسش ۱۷. حکم فردی که در اعتکاف است و در مسجد نمی‌تواند وضویش را نگه دارد چیست؟ ۳۵

اعتکاف و غسل

- پرسش ۱۸. اگر در مسجد محتلم شویم، وظیفه ما چیست؟ ۳۵
- پرسش ۱۹. بعد از نماز صبح محتلم شدم، اما غسل را تا ظهر به تأخیر انداختم؛ آیا اعتکاف اشکال پیدا کرده است؟ ۳۵

توقف در سایه

- پرسش ۲۰. گفته می‌شود اگر معتکف به خاطر عذر و ضرورت از مسجد خارج شود حق ندارد از کنار سایه حرکت کند، آیا این سخن صحیح است؟ ۳۶

خون بدن

- پرسش ۲۱. قسمتی از بدن در حال اعتکاف خونی شده است. وظیفه چیست؟ ۳۷

اعتکاف بیماران

- پرسش ۲۲. آیا کسی که روزه برایش ضرر دارد می‌تواند جهت درک ثواب اعتکاف معتکف شود؟ ۳۷
- پرسش ۲۳. به علت بیماری از روزه گرفتن معذورم، آیا می‌توانم بدون روزه اعتکاف کنم؟ ۳۷

روزه قضا در اعتکاف

- پرسش ۲۴. آیا روزه‌های قضا که بر عهده داریم، می‌توانیم در اعتکاف بگیریم؟ ۳۸
- پرسش ۲۵. آیا می‌توان روزه روز سوم اعتکاف را که واجب می‌شود، از روزه قضا حساب کرد، یا خودش واجب جداگانه است؟ ۳۸
- پرسش ۲۶. اگر کسی روزه‌های قضای خود را بگیرد و شب‌ها را در مسجد به سر ببرد؛ ولی روزها در مسجد نباشد، معتکف محسوب می‌شود؟ ۳۸

بلوغ در اعتکاف

- پرسش ۲۷. آیا نوجوانی که به حد بلوغ نرسیده است، می‌تواند اعتکاف کند؟ ۳۸

اخلاص معتکف

- پرسش ۲۸. اگر کسی به انگیزه امور مادی در اعتکاف شرکت کند، حکم آن چگونه است؟ ۳۹

نیابت استیجاری

- پرسش ۲۹. آیا نیابت اعتکاف از طرف مرده جایز است؟ آیا می‌تواند در مقابل آن مزد بگیرد؟ ۳۹

نیابت در اعتکاف

- پرسش ۳۰. آیا نیابت اعتکاف از طرف عده‌ای از اموات صحیح است؟ ۳۹
- پرسش ۳۱. آیا می‌توان به نیابت یک نفر زنده معتکف شد؟ ۳۹

اعتکاف در سفر

- پرسش ۳۲. در ایام اعتکاف در مسافرت هستم، چگونه می‌توانم از اعتکاف بهره ببرم؟ ۴۰

نذر اعتکاف

- پرسش ۳۳. نذر اعتکاف چگونه انجام می‌گیرد؟ ۴۰
- پرسش ۳۴. کسی که نذر کرده ایام البیض (روزهای سیزدهم تا پانزدهم) ماه رجب اعتکاف کند، چنانچه در این ایام بیمار شود، تکلیف چیست؟ ۴۱

اجازه پدر

- پرسش ۳۵. آیا اعتکاف فرزند بدون اجازه پدر صحیح است یا خیر؟ ۴۲

اعتکاف کارمند

- پرسش ۳۶. آیا اعتکاف کارمندان اداری و کارگران در ساعات کار جایز است؟ ۴۲

عوامل اجرایی

- پرسش ۳۷. آیا عوامل اجرایی اعتکاف می‌توانند جهت فراهم کردن (افطاری، سحری و...) در طول این سه روز گاهی از محدوده مسجد خارج شوند؟ ۴۲

مکان اعتکاف

مسجد جامع

- پرسش ۳۸. منظور از مسجد جامع چیست؟ ۴۳

مسجد دانشگاه

- پرسش ۳۹. اعتکاف در چه مساجدی جایز است؟ آیا در مساجد دانشگاه‌ها می‌توان اعتکاف کرد؟ ۴۳

- پرسش ۴۰. برخی مراجع تقلید، اعتکاف را تنها در مساجد جامع جایز می‌دانند؛ آیا دانشجویان می‌توانند نذر کنند که سه روز در مسجد دانشگاه اجتماع کنند؟ ۴۴

حیاط مسجد

- پرسش ۴۱. آیا در حیاط مسجد هم اعتکاف صحیح است یا خیر؟ همچنین در زیرزمین و پشت بام مسجد؟ ۴۵

سرداب و بام مسجد

- پرسش ۴۲. اعتکاف در مکان‌هایی که شک داریم جزء مسجد است (مانند بام، سرداب و مقداری که به مسجد افزوده می‌شود) چگونه است؟ ۴۵

تزریق آمپول

- پرسش ۴۳. کسی که هر روز نیاز به تزریق آمپول دارد می‌تواند اعتکاف کند و به جهت آن از مسجد خارج شود؟ ۴۵

تطهیر مسجد

- پرسش ۴۴. نجس شدن مسجد در حال اعتکاف چه حکمی دارد؟ ۴۶

تعدد مسجد

- پرسش ۴۵. اگر در شهری که مساجد متعدد باشد، تکلیف چیست؟ ۴۶
- پرسش ۴۶. آیا جایز است اعتکاف را در دو مسجد و یا دو شبستان انجام داد؟ ۴۶

مکان خاص

- پرسش ۴۷. اگر محل خاصی از مسجد را برای اعتکاف خود معین کند، آیا لازم است خود را به آن مقید کند؟ ۴۷

غصب در اعتکاف

- پرسش ۴۸. اگر شخصی در اعتکاف جای کسی را بگیرد، آیا اعتکافش باطل می‌شود؟ ۴۷

زمان اعتکاف

- پرسش ۴۹. آیا در هر زمان که بخواهیم می‌توانیم، معتکف شویم یا زمان خاص دارد؟ ۴۷

مقدار اعتکاف

- پرسش ۵۰. تعداد روزهای اعتکاف معین است، یا به دلخواه خود شخص است؟ ۴۸

زمان خارج مسجد

- پرسش ۵۱. اگر معتکف برای موارد ضروری از مسجد خارج شود، چه نکاتی را باید رعایت کند؟ ۴۸

اعتکاف بانوان

اجازه شوهر

- پرسش ۵۲. آیا زن برای رفتن به اعتکاف، نیاز به اجازه شوهر دارد و اگر بدون اجازه برود، آیا اعتکافش صحیح است؟ ۴۹

حیض در اعتکاف

- پرسش ۵۳. اگر زن در حال اعتکاف عادت ماهانه شود، تکلیف چیست؟ ۵۰
- پرسش ۵۴. آیا زن می‌تواند جهت شرکت در اعتکاف، برای جلوگیری از عادت ماهیانه، قرص مصرف کند؟ ۵۱

محرمات اعتکاف

- پرسش ۵۵. محرمات اعتکاف کدام است؟ ۵۳

مبطلات اعتکاف

- پرسش ۵۶. انجام دادن چه کارهایی، اعتکاف را باطل می‌کند؟ ۵۳

عطر و نگاه به آینه

- پرسش ۵۷. در اعتکاف نگاه کردن به آینه و عطر و ادکلن زدن و شانه زدن چه حکمی دارد؟ ۵۴

نگاه شهوت‌انگیز

- پرسش ۵۸. آیا نگاه شهوت‌انگیز موجب بطلان اعتکاف و وجوب کفّاره می‌شود؟ ۵۴

تلفن در اعتکاف

- پرسش ۵۹. گفت‌وگو با تلفن همراه در مسجد، در موارد غیر ضروری و مکرر، چه صورت دارد؟ ۵۵

ملاقات در اعتکاف

- پرسش ۶۰. خروج معتکف از مسجد برای ملاقات و گفتگوی با اعضای خانواده‌اش، چه حکمی دارد؟ ۵۵

غیبت در اعتکاف

- پرسش ۶۱. در هنگام اعتکاف اگر در جمع معتکفین غیبت شخصی شود آیا اعتکاف باطل می‌شود؟ ۵۵

درس و مطالعه

- پرسش ۶۲. آیا جایز است در اعتکاف، مطالعه و گفت‌وگوی درسی داشت؟ ۵۶

معامله در اعتکاف

- پرسش ۶۳. خرید و فروش در صورت ضرورت و عدم ضرورت، برای معتکف چه حکمی دارد؟ ۵۷

قطع اعتکاف

- پرسش ۶۴. آیا قطع اعتکاف گناه دارد؟ ۵۷

سالن غذاخوری مسجد

- پرسش ۶۵. آیا صرف غذا در سالن غذاخوری مسجد، برای معتکفان جایز است؟ ۵۷

تهیه غذا

- پرسش ۶۶. کسانی که مشکل خاصی از نظر تغذیه دارند، آیا می‌توانند جهت آوردن غذا از محلّ اعتکاف خارج شوند، و مجدداً باز گردند؟ ۵۷

پرداخت بدهی

- پرسش ۶۷. آیا معتکف می‌تواند جهت پرداخت بدهی خود، از مسجد خارج شود؟ ۵۸

برق مسجد

- پرسش ۶۸. استفاده از برق وسایل مسجد در کارهای شخصی، در حال اعتکاف چه حکمی دارد؟ ۵۸

کلاس درس

● پرسش ۶۹. آیا در ایام اعتکاف، رفتن به کلاس و شرکت در درس‌ها جایز است؟ ۵۸

تدریس

● پرسش ۷۰. آیا کسی که معتکف است می‌تواند برای کار یا تدریس از مسجد خارج شود و برگردد؟ ۵۹

شرکت در امتحان

● پرسش ۷۱. در ایام اعتکاف، برای شرکت در آزمون و امتحان می‌توان از مسجد خارج شد؟ ۵۹

شرکت در راهپیمایی

● پرسش ۷۲. آیا می‌توان برای شرکت در راهپیمایی و انتخابات محل اعتکاف را ترک نماید سپس برای ادامه به محل اعتکاف برگردد؟ ۵۹

اعتکاف و نماز جمعه

● پرسش ۷۳. برای رفتن به نماز جمعه، می‌توان از محل اعتکاف خارج شد؟ ۶۰

کارت دیگران

● پرسش ۷۴. اگر کسی دانشجوی دانشگاه نباشد و با رضایت دوستش به جای دوستش با کارت دانشگاه به اعتکاف برود اشکالی دارد؟ ۶۰

افطاری معتکف

● پرسش ۷۵. استفاده از افطاری و سحری معتکفان، برای دیگران چه حکمی دارد؟ ۶۱

قی در اعتکاف

● پرسش ۷۶. اگر معتکف در روز به جهت حالت تهوع، قی کند، حکم اعتکافش چیست؟ ۶۱

کفاره و قضا

کفاره اعتکاف

● پرسش ۷۷. در چه مواردی بطلان اعتکاف موجب کفاره هم می‌شود؟ ۶۳

● پرسش ۷۸. کفاره اعتکاف چه قدر است؟ ۶۳

● پرسش ۷۹. اگر هر یک از مبطلات پنج‌گانه اعتکاف در روز سوم انجام شود کفاره دارد؟ ۶۳

● پرسش ۸۰. در صورتی که شخص در روز سوم اعتکاف مستحبی، مریض شود و یا اضطراری پیش آید، می‌تواند اعتکاف را به هم زند؟ آیا در این صورت کفاره دارد؟ ۶۴

قضای اعتکاف

● پرسش ۸۱. چنانچه اعتکاف مستحبی را به جهتی به هم بزند، آیا قضای آن واجب می‌شود؟ ۶۵

قضای نذر اعتکاف

● پرسش ۸۲. کسی که نذر کرده اعتکاف به جا آورد، آن گاه باگذشت یک روز از اعتکافش آن را به جهتی باطل کند، آیا قضای آن واجب است؟ ۶۵

جهل به احکام اعتکاف

● پرسش ۸۳. اگر کسی از روی فراموشی از اعتکاف خارج شود، چه حکمی دارد؟ ۶۶

● پرسش ۸۴. اگر کسی به جهت ندانستن مسئله از اعتکاف خارج شود، آیا اعتکافش باطل می‌شود؟ ۶۶

کلیدواژه‌ها

..... ۶۷

کتابنامه

..... ۶۹

مقدمه

«پرسش‌گری» از آغاز آفرینش انسان، رخ‌نمایی کرده؛ بر بال سبز خود، فرشتگان را فرانشانده، بر برگ زرد خود، شیطان را فرونشانده و در این میان، مقام آدمیت را نشان داده است. آفتاب کوفه چه زیبا فرموده است:

«مَنْ أَحْسَنَ السُّؤَالَ عِلْمٍ» و «مَنْ عَلِمَ أَحْسَنَ السُّؤَالَ».

هم سؤال از علم خیزد هم جواب همچنانکه خار و گل از خاک و آب آری! هر که سؤال‌هایش آسمانی است، دانش و بینش پاسخش خواهد بود. پویایی و پایایی «جامعه» و «فرهنگ»، در گرو پرسش‌های حقیقت‌طلبانه و پاسخ‌های خردورزانه است.

اداره مشاوره و پاسخ معاونت مطالعات راهبردی نهاد، محفل انسی فراهم آورده است، تا «ابر رحمت» پرسش‌ها را بر «زمین اجابت» پاسخ‌گو باشد و نهال سبز دانش را بارور سازد. ما اگر بتوانیم سنگ صبور جوانان اندیشمند و بالنده ایران اسلامی باشیم، به خود خواهیم بالید.

شایان ذکر است در راستای ترویج فرهنگ دینی، اداره مشاوره و پاسخ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، تاکنون بیش از سیصد هزار پرسش دانشجویی را در موضوعات مختلف اندیشه دینی، مشاوره، احکام و... پاسخ داده است.

آنچه پیش رو دارید، بخشی از پرسش‌های احکام اعتکاف دارای فراوانی در میان قشر جوان و دانشگاهیان است که از سوی محقق ارجمند حجة الاسلام سیدمجتبی حسینی پاسخ داده شده است و توسط حجج اسلام؛ سیدمحمدتقی محمدی و علی گرجی، بازبینی و تکمیل گردیده است.

ویژگی‌های این مجموعه و شیوه تنظیم آن در چند نکته ذیل بیان می‌شود:

الف. پاسخ پرسش‌ها همراه با مآخذ و مستندات آن آورده شده است.

ب. پاسخ‌های هم‌مضمون، با عبارت یکسان و روان تحریر شده است؛ از این رو بیشتر پاسخ‌ها اقتباسی است.

ج. جهت اتقان و اطمینان بیشتر علاوه بر مستندسازی پاسخ‌ها، از دفاتر مراجع بزرگوار نیز استفتا شده است.

د. جهت دستیابی آسان به پاسخ‌ها، در انتهای کتاب فهرست کلیدواژه‌ها براساس موضوع تنظیم شده است.

ه. در تنظیم کتاب، نظر حضرت امام خمینی علیه السلام به عنوان اولین فتوا آمده و فتاوای دیگر مراجع بزرگوار - که نامشان به ترتیب حروف الفبایی در ذیل می‌آید - پس از آن ذکر گردیده است:

۱. حضرت آیه الله حاج شیخ محمدتقی بهجت (قدس سرّه الشریف)

۲. حضرت آیه الله حاج شیخ میرزا جواد تبریزی (قدس سرّه الشریف)

۳. حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی خامنه‌ای (دام ظلّه العالی)

۴. حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی سیستانی (دام ظلّه العالی)

۵. حضرت آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی (دام ظلّه العالی)

۶. حضرت آیه الله حاج شیخ محمد فاضل لنکرانی (قدس سرّه الشریف)

۷. حضرت آیه الله حاج شیخ حسین نوری همدانی (دام ظلّه العالی)

۸. حضرت آیه الله حاج شیخ ناصر مکارم شیرازی (دام ظلّه العالی)

۹. حضرت آیه الله حاج شیخ حسین وحید خراسانی (دام ظلّه العالی)

گفتنی است که در متن کتاب تنها به ذکر اسامی مراجع بزرگوار به اختصار اکتفا شده است، لذا از ساحت آن بزرگواران پوزش می‌طلبیم و از درگاه خداوند متعال برای ایشان، دوام عزت و سلامتی مسألت داریم.

برآنیم با توفیق خداوند، به تدریج ادامه این مجموعه را تقدیم شما خوبان کنیم. پیشنهادها و انتقادهای سازنده شما، راهنمای ما در ارائه شایسته و پربار مجموعه‌هایی از این دست خواهد بود.

در پایان از تلاش‌های مخلصانه مؤلف محترم و مجموعه همکاران اداره مشاوره و پاسخ، به خصوص حجة الاسلام صالح فنادی که در بازخوانی و آماده‌سازی این اثر تلاش کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود و دوام توفیقات این عزیزان را در جهت خدمت بیشتر به مکتب اهل بیت علیهم السلام و ارتقای فرهنگ دینی جامعه - به ویژه دانشگاهیان - از خداوند متعال مسألت داریم.

اللّٰهُ وَلِيّ التَّوْفِيْقِ

معاونت مطالعات راهبردی نهاد

امام خمینی(ره)

تا قوا و نشاط جوانی باقی است...

ای عزیز، اولاً مگذار مفاسد اخلاقی یا عملی در مملکت ظاهر و باطنت وارد شود، که این خیلی سهل تر از آن که بعد از ورود بخواهی اخراج آنها کنی. همان طور که دشمن را اگر نگذاری وارد سرحد مملکت گردد، یا وارد قلعه شود، آسان تر است تا در صدد رفع و اخراج برآیی. و اگر وارد شد، هر چه دیرتر در صدد دفع برآیی، زحمتت زیاد می شود و قوه‌ی داخلی، رو به نقصان می‌گذارد.

شیخ جلیل ما و عارف بزرگوار، آقای شاه آبادی - روحی فداه -

فرمودند:

«تا قوای جوانی و نشاط آن باقی است، بهتر می‌توان قیام کرد در مقابل مفاسد اخلاقی، خوب تر می‌توان وظایف انسانیه را انجام داد. مگذارید این قوا از دست برود و روزگار پیری پیش آید که موفق شدن در آن حال، مشکل است و بر فرض موفق شدن، زحمت اصلاح خیلی زیاد است.»

آیه الله جوادی آملی

اعتکاف: «خلوت و پرهیز از کثرت است...»

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم، بسم الله الرحمن الرحیم. مهمترین راه برای عبادت همان خلوت و پرهیز از کثرت است. هر چه انسان از کثرت فاصله داشته باشد در عبادت کامیاب تر است و اعتکاف هم از همین جهت محترم و معتبر است. مردان الهی دو گروه اند، اوحدی از آنها در عین حال که در کثرتند، کثیر را نمی بینند و آن واحد «خالق کثیر» را می نگرند و کثیر را جز آیات او نمی دانند و نمی بینند، ولی برای اوساط از مردان الهی و عبادی، باید زمان و زمینی فراهم بشود که اینها از کثرت محفوظ بمانند. شب و مخصوصاً سحر، که بسیاری از مردم خوابند و کثرتی مزاحم کسی نیست. برای رازگویی با ذات اقدس الهی بسیار مناسب است، لذا فرمود: «انَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً»؛ «سحرخیزی نشئه‌ی خاص خودش را دارد و برای پرهیز از کثرت (بسیار مناسب) است».

جریان اعتکاف هم برای همین منظور پیش بینی و طراحی شده و اصلش مربوط به اعتکاف رسول گرامی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در ماه مبارک رمضان است. ماه مبارک رمضان مخصوصاً دهه‌ی سوم جای اعتکاف است. در اعتکاف شرایطی بازگو شده است که مهم ترینش روزه گرفتن است.

همان طوری که نماز بدون طهارت نیست «لَا صَلَاةَ إِلَّا بِطَهْوَرٍ» اعتکاف هم بدون روزه صحیح نیست، «لَا اِعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ». بدون وضو نماز صحیح نیست و بدون روزه اعتکاف صحیح نیست. همان طوری که طهارت مقدمه است برای نماز و نماز عمود دین می‌شود. روزه نیز زمینه‌ی فلاح و تقوا است و با همه‌ی جلال و شکوهی که دارد شرط اعتکاف است.

مطلب دیگر آن است که اعتکاف از یک جهت شبیه حال احرام حج است. اگر چه روزه‌دار از بعضی از امور در روز ممنوع است، اما در شب همان امور برای او حلال و رواست. لکن در حال اعتکاف همان کارهایی که در روز برای روزه‌دار ممنوع بود برخی از آن کارها، در شب هم برای معتکف ممنوع است. نظیر حال احرام که شب و روز ندارد، اگر روز برای محرم، صید حیوانات صحرائی ممنوع است در شب هم ممنوع است و کارهای دیگر. «لا رفث و لا فسوق و لا جدال فی الحج» لیل و نهار ندارد و شب و روزش یکسان است. بنابر این در مدت این سه روز که شخص، مهمان خداست و نام معتکف در خانه او - آن هم در مسجد جامع یا در مسجدی که نماز جمعه خوانده می‌شود، یا مسجدی که جمعیت قابل توجهی در آن عبادت اقامه می‌کنند که جامع بر او صادق باشد - در چنین مکانی وقتی کسی به اعتکاف نشست، لیل و نهار برای او یکسان است از آن لذت‌های شهوانی و مانند آن در تمام این حالت باید پرهیز کند.

کسانی که رغبت به اعتکاف دارند «شَوْقًا إِلَى الثَّوَابِ» است نه «خَوْفًا مِنَ الْعِقَابِ». کارهای واجب را گاهی ممکن است انسان برای ترس از دوزخ انجام دهد، ولی کارهای اعتکاف و مانند آن که ثواب دارد و مستحب است اینها برای ترس از عذاب نیست، زیرا واجب نیست که اگر ترک کردند، دوزخ

بروند، مستحب است و چون مستحب است برای شوق به ثواب است، لکن معتکفان دو قسم‌اند اوساطی از اهل اعتکاف، در جات فضیلت و ثواب و بهشت را می‌طلبند و اوحده‌ای از اهل اعتکاف محبوب و دل آرام را می‌طلبند، همان است که گفته می‌شود «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» این قراردادی و از سنخ مفاهمه نیست.

آنچه که آرایش دل ماست برابر سوره‌ی حجرات. ایمان به خداست، که «حَبَبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ» آرایش دل و زینت و زیور است.

اعتکاف برای آن است که اولاً دل‌های بی‌زیور آرایش پیدا کند، و ثانیاً دل‌های ناآرام، آرام بشود. فضای دانشگاه چنین فضایی است. دانشجویان عزیز و همچنین طلاب حوزوی که در دوران جوانی توفیق تشرّف اعتکاف را داشته و دارند، عنایت دارند که به دنبال دل آرا و دل آرامند و هیچ کسی در درون آنها نیست که از آرایش قلب آن‌ها با خبر یا از آرامش دل آنها مستحضر باشد. تنها خود آنها در صورتی که سری به دل بزنند و مراقب و مواظف آرایش و آرامش دل باشند، یک چنین حالی در اعتکاف به دست می‌آورند زیرا: اولاً، انسان در این سه روز از بسیاری امور فاصله می‌گیرد، ثانیاً، به درون خود سری می‌زند و ثالثاً، درون آفرین را در درون خود مشاهده می‌کند و رابعاً با او سخن گفته و مناجات می‌کند، مخصوصاً با دعاهای پر فیض ماه رجب، آن گاه است که احساس می‌کند اگر نقصی دارد این نقص را، «او» به کمال تبدیل می‌کند اگر عیبی دارد این عیب را، «او» به صحت تبدیل می‌کند، چون وقتی خدا را مشاهده کرد آثار الهی را می‌بیند. یک معتکف وقتی خلوت کرده و از کثرت به وحدت و از بیرون به درون و از

غیر به یار آمده است، از مخلوق به خالق رسیده است و از ناآرامی و اضطراب به آرامش بار یافته است.

انسان در حال اعتکاف وقتی خلوت کرد و او را عبادت کرد و با او مذاکره و زمزمه کرد، می‌یابد که آنچه در جهان خلقت است همه‌اش حجاب است، یا حجاب درون و یا حجاب بیرون و این حجاب‌ها آیت و علامت و نشانه‌اند. هم حجاب‌های ظلمانی را و هم حجاب‌های نورانی را باید برطرف کرد. این همان تقرب الی‌الله است. وقتی که یک معتکف به خود آمد و جهان را با این منظر دید و عینک قرآن را بر چشم گذاشت، و از منظر قرآن به عالم و آدم نگاه کرد، می‌بیند همه این میناگری‌ها کار اوست.

ما سعی و کوشش و هدف والای مان در اعتکاف این باشد که به دل آرام و دل آرایمان برسیم، آن‌گاه بسیاری از مسائل برای ما حل می‌شود. اولاً، لذت ما فوق لذت‌های دیگران خواهد بود. ثانیاً، هرگز از آلودگی لذت نمی‌بریم. ثالثاً، دیگر کسی به ما نخواهد گفت رانت‌خواری نکن، ربا خواری نکن، دروغ نگو، غیبت نکن، چون بوی بد این عَفِن‌ها را استشمام می‌کنیم، این‌ها فایده‌ی اعتکاف است. البته ثواب هم در آن محفوظ است بهشت هم در آن محفوظ است، اما آن هدف برین و والا که به همت انسان اوحدی وابسته است از این قبیل است. امیدواریم ذات اقدس الهی، توفیق اعتکاف را به همگان، مخصوصاً طلاب جوان و دانشجویان عزیز مرحمت بفرماید و هدف والای معتکفان که شهود آن محبوب دل آرا و دل آرام است، بهره‌ی همه معتکفان بشود.^۱

اهمیت و جایگاه اعتکاف

مفهوم اعتکاف

● پرسش ۱. اعتکاف به چه معنا است؟

«اعتکاف»، در لغت از ماده عکف به معنای توقف در جایی است^۱ و در اصطلاح فقه، عبارت است از: «ماندن حداقل سه روز در مسجد، به قصد عبادت خداوند با شرایطی خاص».

● پرسش ۲. آیا در قرآن آیه‌ای درباره اهمیت اعتکاف وجود دارد؟

باید دانست که اصل اعتکاف یک عبادت مستحب است که با نذر، عهد، قسم، اجاره و مانند آن واجب می‌شود.^۲

این عبادت باید با قصد قربت انجام گیرد. شخص مؤمن با قصد قربت سه روز در مسجد می‌ماند و روزه می‌گیرد و جز برای امر ضروری از آن خارج نمی‌شود و صرف توقف و ماندن در خانه خدا بدون قصد، اعتکاف محسوب نمی‌شود. هرچند واژه اعتکاف با این شکل و قالب در قرآن به چشم نمی‌خورد

۱. لسان‌العرب، ماده عکف.

۲. العروة الوثقی، ج ۲، کتاب الاعتکاف.

۱. برگرفته از پیام سال ۱۳۸۵ آیه الله جوادی (دامت برکاته) به دانشجویان معتکف.

ولی ریشه و سایر مشتقات آن در نه آیه^۱ به کار رفته است که تنها یک مورد آن در معنای اصطلاحی اعتکاف بوده است»^۲.

خداوند متعال می فرماید:

﴿ثُمَّ أَتَمُّوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾^۳؛

«سپس روزه را تا شب تکمیل کنید و در حالی که در مساجد به اعتکاف پرداخته‌اید، با زنان آمیزش نکنید. این مرزهای الهی است پس به آن نزدیک نشوید. خداوند این چنین آیات خود را برای مردم روشن می‌سازد. باشد که پرهیزکار گردند».

اسلام عزلت و انزوای کامل از مردم را روان نداشته است، زیرا این امر مسئولیت انسان را در زندگی و نقشی که باید در اصلاح آن داشته باشد از میان می‌برد؛ ولی عزلت جستن موقت و کوتاه‌مدت، امری پسندیده و برای ادامه زندگی به انسان نیرو می‌دهد. از این رو اعتکاف که یکی از این روش‌هاست، مورد سفارش اسلام است.^۴

«اعتکاف»، استحباب و فضیلت فراوان دارد و صفای خاصی به روح و جان می‌بخشد.

پیشینه اعتکاف

● پرسش ۳. اعتکاف از چه زمانی آغاز شد؟

قرآن می فرماید:

﴿وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾^۱؛

«و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان، پاک و پاکیزه کنید».

مراسم اعتکاف، به زمان حضرت ابراهیم علیه السلام بر می‌گردد و بعد از او، در بعضی از شریعت‌ها و در زندگی برخی از صالحان - حضرت مریم و زکریا علیهم السلام - به چشم می‌خورد. با ظهور دین اسلام، این امر شکل تازه‌ای به خود گرفت و در میان مسلمانان، به عنوان یک عبادت مستحب با آداب و شرایط خاص رایج شد.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله همه ساله در ماه رمضان - به ویژه دهه آخر آن - اعتکاف می‌کرد و دستور می‌داد رختخوابش را برچینند و چادری در مسجد بر پا کنند و همیشه می‌فرمود: «ده روز اعتکاف در ماه رمضان، برابر با دو حج و دو عمره است»^۲.

امام حسن و امام حسین علیهما السلام نیز به سنت اعتکاف عمل نموده و آن را زنده نگاه می‌داشتند.

۱. بقره (۲)، آیه ۱۲۵.

۲. «اعتکافُ عشرٍ فی شهرِ رمضان یغدُلُ حَجَّتَینِ وَ عُمرَتَینِ»، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ابواب الاعتکاف؛ اللّمة الدمشقیة، کتاب الاعتکاف.

۱. این آیات عبارتند از: بقره، ۱۸۷ و ۱۲۵؛ اعراف، ۱۳۸؛ طه، ۹۱ و ۹۷؛ انبیا، ۵۲؛ حج، ۲۵؛ شعرا، ۷۱ و فتح، ۲۵.

۲. برخی از فقها مانند صاحب جواهر گفته‌اند: اعتکاف در آیه ۱۲۵ سوره بقره نیز در معنای اصطلاحی به کار رفته است. (اعتکاف عبادتی کامل، ص ۲۰، ابوالقاسم علیانزادی، به نقل از: جواهر الکلام، ج ۱۷، ص ۱۶۰).

۳. بقره (۲)، آیه ۱۸۷.

۴. اعتکاف عبادتی کامل، ص ۲۰، به نقل از: تفسیر هدایت، ج ۱، ص ۳۱۹.

در حدیث آمده که امام حسن علیه السلام با آن که در حال اعتکاف بودند، برای رفع حاجت برادر دینی خود اقدام و او را از مشکل مالی نجات دادند.^۱

امام صادق علیه السلام نیز مانند نبی اکرم صلی الله علیه و آله در مسجدالنبی معتکف می شدند.^۲ اعتکاف در دوران غیبت امام زمان (عج) نیز ادامه داشته به ویژه در عصر صفوی که در سایه تلاش های عالمان دینی در شهرهای ایران رونق خاصی یافته است^۳ و اکنون در بسیاری از شهرهای کشورمان در روزهای ۱۳، ۱۴ و ۱۵ ماه رجب (ایام البیض) برگزار می شود.

● پرسش ۴. چرا در عصر ما اعتکاف در ماه رجب انجام می گیرد در حالی که روایات فضیلت زمان اعتکاف را منحصر در ماه رمضان برشمرده است؟

تردیدی نیست که در هر زمانی که روزه صحیح باشد، اعتکاف نیز صحیح است؛ ولی از متون دین استفاده می شود که بهترین زمان برای انجام آن، ماه رمضان به ویژه دهه آخر آن است. اعتکاف در ماه رجب، هر چند در متون دینی به صورت صریح و روشن یافت نمی شود، اما در برخی روایات آمده «برآورده کردن نیاز برادر مؤمن بهتر است از دو ماه روزه پی در پی در مسجدالحرام و دو ماه اعتکاف در آن مکان مقدس».^۴

در این حدیث به طور ضمنی اعتکاف در ماه های حرام از جمله ماه رجب،

یادآوری شده است. افزون بر آن، خصوص ایام البیض ماه رجب سفارش فراوان به روزه داشتن، دعا کردن و برآورده شدن حاجات و مانند آن شده است و شاید این امر نیز باعث اهمیت اعتکاف در ماه رجب گردیده است، لذا این گفته برخی نویسندگان که در خصوص ماه رجب روایتی یافت نشده، صحیح به نظر نمی رسد.^۱

● پرسش ۵. آداب و مستحبات اعتکاف را بیان کنید؟

آداب اعتکاف بر سه دسته است؛ برخی واجب و برخی حرام و دسته ای نیز مستحب می باشد. دو قسم اول در شرایط و محرّمات اعتکاف بیان می شود.

اما کارهایی که انجام آن بر معتکف مستحب است عبارتند از:

۱. تلاوت قرآن،

۲. خواندن نماز،

۳. ذکر و یاد خدا،

۴. دعا،

۵. تعلیم و تعلم،

۶. ترک سخن در امور دنیوی.^۲

در حدیث آمده که نبی اکرم صلی الله علیه و آله در سفارش به ابوذر فرمود: «ای اباذر! هرگونه نشست و توفقی در مسجد لغو و بیهوده است، مگر سه چیز: قرائت قرآن، یاد خدا، پرداختن به مسائل علمی».^۳

۱. اعتکاف عبادتی کامل، ص ۶۵.

۲. ر.ک: دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۰۶.

۳. «یا اباذر! کُلُّ جُلُوسٍ فِی الْمَسْجِدِ لَغْوٌ إِلَّا ثَلَاثًا، قِرَاءَةُ مُصْحَفٍ، أَوْ ذِکْرُ اللَّهِ أَوْ سَائِلٍ عَنِ عِلْمٍ»، (وسائل الشیعه، ج

۴، باب ۲، ص ۱۱۷).

۱. بحارالانوار، ج ۹۴، ص ۱۲۹.

۲. همان، ج ۴۷، ص ۵۳.

۳. اعتکاف سلوک منتظران، زیر نظر حضرت آیه الله مظاهری، ص ۱۹.

۴. ر.ک: وسائل الشیعه، ج ۱۰، ابواب الاعتکاف، باب ۱۲.

فلسفه اعتکاف

● پرسش ۶. فلسفه اعتکاف چیست؟

«اعتکاف»، حکمت‌ها و فواید فراوانی دارد که بخشی از آنها عبارت است از:

۱. ایجاد زمینه مناسب برای اندیشه و تفکر؛
۲. فراهم آمدن زمینه توبه و بازگشت؛
۳. فراهم شدن فرصت نیایش، نماز و تلاوت قرآن؛
۴. فراهم شدن دوره‌ای کوتاه برای محاسبه نفس و خودسازی (که حداقل سه روز طول می‌کشد و انسان را از حاکمیت غریزه‌ها، عادت‌ها و اشتغالات معمول زندگی آزاد می‌سازد).

ثواب اعتکاف

● پرسش ۷. کسی که نمی‌تواند در اعتکاف شرکت کند با چه کارهایی می‌تواند

ثوابش را کسب کند؟

همه مراجع: می‌تواند با روزه گرفتن و شرکت در اعمال ام داود از ثواب این اعمال بهره‌مند شود.^۱

شرایط اعتکاف

● پرسش ۸. شرایط صحت اعتکاف چیست؟

۱. معتکف عاقل باشد.
۲. با قصد قربت باشد.
۳. اعتکاف حداقل سه روز متوالی باشد.
۴. از اذان صبح روز اول تا مغرب شرعی روز سوم در مسجد باشد.
۵. از مسجد خارج نشود مگر در ضرورت عرفی، شرعی و عقلی.
۶. در یکی از مساجد چهارگانه و یا مسجد جامع شهر باشد.^۱
۷. اگر اعتکاف با حق شوهر منافات داشت، با اجازه او باشد.
۸. اگر اعتکاف باعث اذیت و آزار پدر و مادر شود، با اجازه آن دو باشد.

اقسام اعتکاف

● پرسش ۹. اعتکاف واجب است یا مستحب؟

همه مراجع: اعتکاف در اصل، یک عمل مستحبی است؛ ولی ممکن است به سببی - مانند نذر، عهد یا قسم - واجب شود. به عنوان مثال انسان نذر می‌کند یا با خدای خود عهد می‌بندد که اگر در فلان کار، موفق شد، یا از فلان بیماری شفا پیدا کرد، چند روز در مسجد معتکف شود.^۲

۱. مساجد چهارگانه عبارت است از: مسجد الحرام، مسجد نبوی (مدینه)، مسجد کوفه و مسجد بصره.
۲. العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف.

اگر به مقدار ضرورت بیرون مسجد باشد ضروری به اعتکاف نمی‌زند.^۱

□ **تَبَصَّرْهُ**. اگر وضوخانه شلوغ باشد زمان خروج از مسجد نباید طولانی شود و معتکفان می‌توانند در مسجد نوبت انتظار داشته باشند مگر در موارد ضرورت.

شرط در اعتکاف

● **پرسش ۱۳**. آیا معتکف می‌تواند به هنگام نیت اعتکاف، شرط کند که هر زمان خواست (هر چند بدون عذر)، از اعتکاف خارج شود؟

امام: می‌تواند شرط کند که اگر عذر عرفی یا شرعی برایش پیدا شد، بتواند از اعتکاف خارج شود؛ ولی بدون عذر جایز نیست.^۲

آیات عظام بهجت، صافی، فاضل و نوری: آری، چنین شرطی جایز است و اگر شرط کرد - هر زمان که خواست - می‌تواند از اعتکاف خارج شود.^۳

آیات عظام سیستانی، مکارم و وحید: می‌تواند شرط کند که اگر عذر عرفی یا شرعی برایش پیدا شد، بتواند از اعتکاف را خارج شود؛ ولی بدون عذر بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست.^۴

خروج از مسجد

● **پرسش ۱۴**. در چه مواردی می‌توان از مسجد خارج شد؟

همه مراجع: خارج شدن از مسجد جایز نیست؛ مگر به جهت ضرورت عقلی،

۱. صافی، سایت، احکام اعتکاف و دفتر: همه مراجع.

۲. امام، تعلیقات علی العروة، الاعتکاف، م ۴۰.

۳. نوری و فاضل، تعلیقات علی العروة، الاعتکاف، م ۴۰؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۷؛ تبریزی، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۴ و صافی، هدیة العباد، ج ۱، م ۱۴۱۶.

۴. سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۴.

نیت اعتکاف

● **پرسش ۱۰**. نیت اعتکاف از چه زمانی شروع می‌شود؟ و چگونه باید نیت شود؟
همه مراجع: از هنگام اذان و طلوع فجر روز اول شروع می‌شود. البته می‌توان از شب قبل نیت کرد و از همان زمان باید اعتکاف نمود.

و نیت آن این‌گونه است «از اکنون تا مغرب شرعی روز سوم معتکف می‌شوم قربة الی الله» و اگر نذر یا نیابت داشت، وفای به نذر و یا نیابت را نیز اضافه می‌کند.

شروع اعتکاف

● **پرسش ۱۱**. در روز اول اعتکاف، سحری را در خانه خوردم و پس از نماز صبح به مسجد رفتم، اعتکاف من درست بوده یا نه؟

همه مراجع: خیر، در اعتکاف، باید از طلوع فجر روز اول تا مغرب شرعی روز سوم در مسجد باشد و تأخیر در ورود و یا تعجیل در خروج، اعتکاف را باطل می‌کند.^۱

وضو هنگام اذان

● **پرسش ۱۲**. آیا در هر سه روز اعتکاف باید هنگام اذان صبح در مسجد بود مثلاً اگر روز دوم یا سوم هنگام اذان در وضو خانه باشیم آیا اعتکاف صحیح است؟

همه مراجع: در روز اول باید قبل از اذان خود را به مسجد برساند و اگر در وضو خانه بیرون مسجد باشد اعتکاف او باطل است. ولی بعد از آن

۱. العروة الوثقی، ج ۲، الخامس.

عرفی و شرعی؛ مانند: مراجعه به پزشک در موارد اضطرار، رفتن به دستشویی (ضرورت عقلی)، عیادت بیمار، تشییع جنازهٔ مرده (ضرورت عرفی)، غسل و وضوی واجب (ضرورت شرعی)¹.

● پرسش ۱۵. اگر کسی به جهت ضرورت از مسجد خارج شود و خروج او طولانی گردد، اعتکافش چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر به قدری باشد که صورت اعتکاف را به هم زند، اعتکاف او باطل می‌شود².

وضو و غسل مستحبی

● پرسش ۱۶. خارج شدن معتکف از مسجد برای گرفتن وضو و غسل مستحبی چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی و فاضل: اشکال ندارد³.

آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم، نوری و وحید: بنابر احتیاط واجب جایز نیست⁴.

۱. امام، نوری، مکارم و فاضل، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، الاعتکاف، م ۳۰؛ صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۱۲؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، ۱۲۰۳؛ تبریزی، وحید و سیستانی، *منهاج الصالحین*، الاعتکاف، السادس و دفتر: خامنه‌ای.

۲. *العروة الوثقی*، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۰.

۳. امام و فاضل، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، الاعتکاف، م ۳۰؛ صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۱۲؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، ۱۲۰۳ و دفتر: خامنه‌ای.

۴. نوری و مکارم، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، الاعتکاف، م ۳۰؛ تبریزی، وحید و سیستانی، *منهاج الصالحین*، الاعتکاف، السادس.

وضو در اعتکاف

● پرسش ۱۷. حکم فردی که در اعتکاف است و در مسجد نمی‌تواند وضویش را نگاه دارد چیست؟

همه مراجع: در اعتکاف نگاه داشتن وضو شرط نیست بلکه طهارت و وضو هنگام نماز لازم است¹.

اعتکاف و غسل

● پرسش ۱۸. اگر در مسجد محتلم شویم، وظیفه ما چیست؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر معتکف محتلم شود و غسل کردن در مسجد به جهت توقف یا نجس کردن مسجد ممکن نباشد، واجب است از مسجد خارج شود².

آیه الله صافی: آری، باید از مسجد خارج شود، هر چند غسل در مسجد باعث مکث یا نجس کردن مسجد نشود³.

● پرسش ۱۹. بعد از نماز صبح محتلم شدم، اما غسل را تا ظهر به تأخیر انداختم؛ آیا اعتکاف اشکال پیدا کرده است؟

همه مراجع: توقف جنب در مسجد حرام است و پس از احتلام، باید فوری از مسجد خارج شوید و غسل کنید. چنانچه در انجام دادن غسل تأخیر کنید

۱. دفتر: همه مراجع.

۲. امام، نوری، فاضل و مکارم، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، الاعتکاف، الثامن؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، ۱۲۰۴؛ تبریزی، وحید و سیستانی، *منهاج الصالحین*، م ۱۰۷۳ و دفتر: خامنه‌ای.

۳. صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۰۳.

آیه الله مکارم: نشستن او در زیر سایه و آفتاب جایز نیست ولی راه رفتن در سایه اشکال ندارد.^۱

و با حال جنابت در مسجد بمانید، اعتکاف شما باطل است.^۱
□ تبصره. اگر دسترسی برای غسل ندارد می تواند تیمم بدل از غسل را انجام دهد.

توقف در سایه

● پرسش ۲۰. گفته می شود اگر معتکف به خاطر عذر و ضرورت از مسجد خارج شود حق ندارد از کنار سایه حرکت کند، آیا این سخن صحیح است؟
آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و نوری: نشستن او در زیر سایه جایز نیست (مگر در هنگام ضرورت) و بنا بر احتیاط واجب در آفتاب نیز اشکال دارد ولی راه رفتن در زیر سایه اشکال ندارد.^۲

آیات عظام بهجت و صافی: نشستن او در زیر سایه جایز نیست (مگر در هنگام ضرورت) و بنا بر احتیاط واجب در آفتاب نیز اشکال دارد و راه رفتن در زیر سایه نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^۳

آیات عظام تبریزی و وحید: نشستن او در زیر سایه و آفتاب بنا بر احتیاط واجب جایز نیست و اگر مضطر شد از نشستن در زیر سایه اجتناب کند ولی راه رفتن در زیر سایه اشکال ندارد.^۴

آیه الله سیستانی: نشستن او در زیر سایر جایز نیست (مگر در هنگام ضرورت) و بنا بر احتیاط واجب بعد از رفع حاجت، نشستن او هر چند در آفتاب اشکال دارد ولی راه رفتن در زیر سایه اشکال ندارد.^۵

خون بدن

● پرسش ۲۱. قسمتی از بدن در حال اعتکاف خونی شده است. وظیفه چیست؟
همه مراجع: اگر باعث نجاست مسجد نمی شود تطهیر فوری ضرورت ندارد ولی برای نماز باید تطهیر کند.^۲

اعتکاف بیماران

● پرسش ۲۲. آیا کسی که روزه برایش ضرر دارد می تواند جهت درک ثواب اعتکاف معتکف شود؟

همه مراجع: خیر، نمی تواند معتکف شود و ثواب اعتکاف را درک نمی کند.^۳

● پرسش ۲۳. به علت بیماری از روزه گرفتن معذورم، آیا می توانم بدون روزه اعتکاف کنم؟

همه مراجع: خیر، چون روزه شرط صحّت اعتکاف است.^۴

□ تبصره. تردیدی نیست که اصل توقف در مسجد و عبادت، خود مستحب و دارای ثواب است؛ هر چند به عنوان اعتکاف نباشد.

۱. امام، نوری، فاضل، مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۹؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، ۱۲۰۴؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۱۳؛ دفتر: تبریزی، وحید، سیستانی و خامنه ای.

۲. امام، فاضل و نوری، تعلیقات علی العروة، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۵.

۳. بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، الاعتکاف؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، الاعتکاف.

۴. تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۲.

۵. منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۲.

۱. مکارم، تعلیقات العروة، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۵.

۲. نوری، استفتاآت، جلد ۲، س ۲۶۴؛ صافی، سایت، احکام اعتکاف؛ دفتر: همه مراجع.

۳. دفتر: همه مراجع.

۴. العروة الوثقی، کتاب الاعتکاف، م ۴.

روزه قضا در اعتکاف

● پرسش ۲۴. آیا روزه‌های قضا که بر عهده داریم، می‌توانیم در اعتکاف بگیریم؟
 همه مراجع: کسی که روزه قضا دارد، لازم است روزه‌های اعتکاف را به نیت قضا به جا آورد و اعتکاف او نیز صحیح است.^۱

● پرسش ۲۵. آیا می‌توان روزه روز سوم اعتکاف را که واجب می‌شود، از روزه قضا حساب کرد، یا خودش واجب جداگانه است؟
 همه مراجع: اگر روزه قضا دارد، روزه روز سوم را نیز به نیت قضا به جا آورد و اعتکاف او صحیح است.^۲

● پرسش ۲۶. اگر کسی روزه‌های قضای خود را بگیرد و شب‌ها را در مسجد به سر ببرد؛ ولی روزها در مسجد نباشد، معتکف محسوب می‌شود؟
 همه مراجع: خیر، معتکف محسوب نمی‌شود.^۳

بلوغ در اعتکاف

● پرسش ۲۷. آیا نوجوانی که به حد بلوغ نرسیده است، می‌تواند اعتکاف کند؟

همه مراجع: اگر شرایط اعتکاف را رعایت کند، اعتکافش صحیح است.^۴

اخلاص معتکف

● پرسش ۲۸. اگر کسی به انگیزه امور مادی در اعتکاف شرکت کند، حکم آن چگونه است؟
 همه مراجع: در اعتکاف قصد قربت شرط است و بدون آن اعتکاف باطل است؛ ولی اگر کسی برای رضای خدا در اعتکاف شرکت می‌کند - هر چند به انگیزه دریافت تشویق مالی باشد - اعتکافش صحیح است.^۱

نیابت استیجاری

● پرسش ۲۹. آیا نیابت اعتکاف از طرف مرده جایز است؟ آیا می‌تواند در مقابل آن مزد بگیرد؟
 همه مراجع: آری، نیابت از طرف مرده صحیح است و شخص می‌تواند در مقابل آن مزد بگیرد.^۲

نیابت در اعتکاف

● پرسش ۳۰. آیا نیابت اعتکاف از طرف عده‌ای از اموات صحیح است؟
 همه مراجع: خیر، به نیابت از چند نفر مرده صحیح نیست؛ ولی می‌تواند ثواب آن را به روح آنان هدیه کند.^۳

● پرسش ۳۱. آیا می‌توان به نیابت یک نفر زنده معتکف شد؟
 همه مراجع: نیابت از انسان زنده اشکال دارد. البته اگر به قصد رجا باشد، نیابت جایز است.^۴

۱. دفتر: همه مراجع.
 ۲. امام، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری، تعلیقات علی‌العروة، ج ۲، الاعتکاف؛ بهجت، وسیلة‌النجاح، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۱۸۷؛ صافی، هدایة‌العباد، ج ۱، م ۱۴۰۰ و دفتر: خامنه‌ای، تبریزی و وحید.
 ۳. العروة‌الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۳.
 ۴. امام، نوری، سیستانی، مکارم و فاضل، تعلیقات علی‌العروة، ج ۲، الاعتکاف؛ بهجت، استفتاءات، ج ۴،

۱. العروة‌الوثقی، کتاب الاعتکاف، م ۴.
 ۲. العروة‌الوثقی، کتاب الاعتکاف، م ۴.
 ۳. العروة‌الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، الخامس.
 ۴. امام، سیستانی، مکارم، فاضل و نوری، العروة‌الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۲۷؛ بهجت، استفتاءات، ج ۴، س ۳۱۶۵؛ صافی، هدایة‌العباد، ج ۱، م ۱۴۰۴ و دفتر: خامنه‌ای، تبریزی و سیستانی.

که در سه روز از ماه رجب را اعتکاف کنم» و اگر صیغه نخواند، نذر منعقد نمی‌شود.^۱

□ **تبصره ۱.** ماه رجب و سه روز به عنوان مثال آمده است.

□ **تبصره ۲.** نذر بر دو نوع است: نذر مشروط و نذر مطلق. نذر مشروط آن است که شخص به جهت انجام عمل نیک و یا اجتناب از کار ناشایست، آن را بر خود واجب می‌کند تا در نتیجه خداوند متعال حاجت او را برآورد. به عنوان مثال می‌گوید: «اگر فرزندم خوب شد و عافیت پیدا کرد، هزار تومان به فقیر کمک می‌کنم».

نذر مطلق نذری است که هیچ قید و شرطی در آن مطرح نیست. به عنوان مثال می‌گوید: «من برای خدا نذر می‌کنم که نماز شب بخوانم». در متن به عنوان مثال تنها صیغه نذر مطلق آمده است.

● **پرسش ۳۴.** کسی که نذر کرده ایام البیض (روزهای سیزدهم تا پانزدهم) ماه رجب اعتکاف کند، چنانچه در این ایام بیمار شود، تکلیف چیست؟

همه مراجع: اگر نذرش به سال خاصی تعیین شده - چنانچه به واسطه بیماری نتواند روزه بگیرد یا ضرورتی (مانند حیض) برای خانم‌ها پیش آید، تکلیف از او ساقط است و کفاره هم ندارد؛ ولی اگر برای نذرش سال تعیین نشده، باید قضای آن را سال‌های بعد به جا آورد، ولی کفاره ندارد.^۲

اعتکاف در سفر

● **پرسش ۳۲.** در ایام اعتکاف در مسافرت هستیم، چگونه می‌توانم از اعتکاف بهره ببرم؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، تبریزی، صافی، فاضل، نوری و وحید: اگر قصد ده روز کنید، می‌توانید در اعتکاف شرکت کنید؛ ولی نذر روزه در مسافرت جایز نیست.^۱

آیات عظام بهجت و سیستانی: می‌توانید حتی در همان سفر نذر روزه کنید و در اعتکاف شرکت نمایید.^۲

آیه الله مکارم: اگر قصد ده روز کنید، می‌توانید در اعتکاف شرکت کنید؛ ولی نذر روزه در سفر اشکال دارد و اگر نذر کرد، احتیاط آن است که به نذر خود عمل کند.^۳

□ **تبصره ۱.** کسانی که با نذر روزه می‌گیرند اگر قصد اقامت ده روز نداشته باشند نماز آنان شکسته است.

□ **تبصره ۲.** صیغه نذر در سفر «لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَصُومَ فِي سَفَرِي ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ»^۴.

نذر اعتکاف

● **پرسش ۳۳.** نذر اعتکاف چگونه انجام می‌گیرد؟

همه مراجع: به قصد قربت، صیغه نذر اعتکاف را به عربی یا فارسی چنین می‌خواند: «لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَعْتَكِفَ شَهْرَ رَجَبٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ» یا «برای خدا به گردن من باشد

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۴۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۷۰۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۶۳۹ و خامنه‌ای، استفتاء، س ۱۰۶۰ و ۱۱۰۰.

۲. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، النذر، م ۲۴؛ تبریزی، استفتاآت، س ۱۷۲۹؛ صافی، هداية العباد، ج ۲، النذر، م ۲۴؛ سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۴۷؛ خامنه‌ای، استفتاء، س ۱۰۷۴ و دفتر: فاضل، نوری، مکارم، وحید و بهجت؛ العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م شروط الاعتکاف، الرابع و م ۱۹ و احکام الاعتکاف م ۵ و ۹.

→ ص ۳۱۲۵ و دفتر: همه مراجع.

۱. دفتر: امام، صافی، تبریزی، فاضل و وحید.

۲. دفتر: خامنه‌ای، بهجت و سیستانی.

۳. مکارم، استفتاآت، ج ۲، س ۴۷۵ و ۴۸۲.

۴. «برای خدا بر گردن من باشد که در سفرم، سه روز روزه بگیرم».

اجازه پدر

● پرسش ۳۵. آیا اعتکاف فرزند بدون اجازه پدر صحیح است یا خیر؟

همه مراجع: اگر باعث اذیت و آزار والدین نباشد، نیاز به اجازه نیست و اعتکاف صحیح است!^۱

اعتکاف کارمند

● پرسش ۳۶. آیا اعتکاف کارمندان اداری و کارگران در ساعات کار جایز است؟

همه مراجع: اگر قرارداد کار به گونه‌ای است که کارمند و کارگر، باید در ساعات اداری، در اداره و مؤسسه باشند، شرکت در اعتکاف بدون اجازه از مسئولان امر صحیح نیست.^۲

عوامل اجرایی

● پرسش ۳۷. آیا عوامل اجرایی اعتکاف می‌توانند جهت فراهم کردن (افطاری،

سحری و...) در طول این سه روز گاهی از محدوده مسجد خارج شوند؟

همه مراجع: خروج عوامل اجرایی اعتکاف برای خرید چیزهای ضروری مثل غذا و غیره اشکال ندارد.^۳

۱. امام، نوری، فاضل، مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۹؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، ۱۲۱۱؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۶؛ تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، م ۱۰۷۲ و دفتر: خامنه‌ای.

۲. امام، سیستانی، نوری، فاضل، مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۱، الاعتکاف، السابع؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، ۱۹۳؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۰۲ و دفتر: خامنه‌ای، وحید و تبریزی.

۳. خامنه‌ای، سایت، استفتاآت جدید، س ۴۴۹ و دفتر: همه مراجع.

مکان اعتکاف

مسجد جامع

● پرسش ۳۸. منظور از مسجد جامع چیست؟

همه مراجع: مسجد جامع مسجدی است که اقشار مختلف مردم، در آن شرکت می‌کنند و اختصاص به محله یا صنف خاصی ندارد!^۱

مسجد دانشگاه

● پرسش ۳۹. اعتکاف در چه مساجدی جایز است؟ آیا در مساجد دانشگاه‌ها

می‌توان اعتکاف کرد؟

همه مراجع (به جز امام، خامنه‌ای و مکارم): اعتکاف در مساجد جامع شهرها جایز است و در سائز مساجد جایز نیست.^۲

امام: اعتکاف باید در مساجد چهارگانه باشد و بنابر احتیاط واجب در مساجد

جامع، باید به قصد رجا انجام گیرد و در غیر مساجد جامع صحیح نیست.^۳

۱. مکارم، استفتاآت، ج ۲، س ۴۵۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۶۱۷؛ تبریزی، منهاج الصالحین، الاعتکاف، الرابع و دفتر: همه مراجع.

۲. دفتر: همه مراجع.

۳. امام، تحریر الوسیله، ج ۱، شروط الاعتکاف، الخامس.

آیات عظام خامنه‌ای، سیستانی، صافی و فاضل: اعتکاف در همه مساجد مانند مسجد دانشگاه‌ها به قصد رجا و مطلوبیت جایز است.^۱

آیه‌الله مکارم: در هر مسجدی که دو یا سه مرتبه نماز جماعت برگزار می‌شود، اعتکاف جایز است. بنابراین در مساجد دانشگاه‌ها که ظهر و شب نماز جماعت برگزار می‌شود اعتکاف جایز است.^۲

□ تبصره ۱. مساجد اربعه عبارتند از: مسجدالحرام، مسجدالنبی، مسجد کوفه و مسجد بصره.

□ تبصره ۲. اعتکاف در غیر مساجد مانند حسینیه‌ها و نمازخانه‌ها، بنابر نظر همه مراجع جایز نیست.

□ تبصره ۳. کسانی که به واسطه نذر یا اجرت، اعتکاف واجب دارند، لازم است در مساجد چهارگانه یا مساجد جامع معتکف شوند.

● پرسش ۴۰. برخی مراجع تقلید، اعتکاف را تنها در مساجد جامع جایز می‌دانند؛ آیا دانشجویان می‌توانند نذر کنند که سه روز در مسجد دانشگاه اجتماع کنند؟

همه مراجع: آری، نذر فوق صحیح است و از ثواب عبادت و دعا بهره‌مند می‌شوند؛ ولی این امر اعتکاف محسوب نمی‌شود.^۳

□ تبصره. متعلق نذر به هر صورت که نیت شود، باید طبق آن عمل شود. بنابراین در کم و زیاد کردن روزهای عبادت و با ساعات حضور می‌توان تغییر داد.

حیاط مسجد

● پرسش ۴۱. آیا در حیاط مسجد هم اعتکاف صحیح است یا خیر؟ همچنین در زیرزمین و پشت بام مسجد؟
همه مراجع: اگر جزء مسجد باشد، صحیح است.^۱

سرداب و بام مسجد

● پرسش ۴۲. اعتکاف در مکان‌هایی که شک داریم جزء مسجد است (مانند بام، سرداب و مقداری که به مسجد افزوده می‌شود) چگونه است؟
همه مراجع: آنچه مشکوک است، حکم مسجد را ندارد و اعتکاف در آن صحیح نیست.^۲

تزریق آمپول

● پرسش ۴۳. کسی که هر روز نیاز به تزریق آمپول دارد می‌تواند اعتکاف کند و به جهت آن از مسجد خارج شود؟

آیات عظام امام، بهجت و خامنه‌ای: اگر آمپول جنبه غذایی و تقویتی دارد می‌تواند اعتکاف کند ولی بنا بر احتیاط واجب باید از تزریق آن خودداری کند (چون روزه را باطل می‌کند) و اگر جنبه دارویی دارد و یا عضو را بی‌حس می‌کند، می‌تواند جهت تزریق از مسجد خارج شود.^۳

آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم، نوری و وحید: می‌تواند اعتکاف کند

۱. العروة الوثقی، شرائط الاعتکاف، م ۲۰.

۲. العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۲۳.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۷۶؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۷۶۷ و العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۰.

۱. دفتر: خامنه‌ای، سیستانی، صافی و فاضل.

۲. استفتاآت، ج ۲، ص ۵۸.

۳. دفتر: همه مراجع.

و برای تزریق از مسجد خارج شود.^۱

آیه الله فاضل: اگر آمپول جنبه غذایی و تقویتی دارد می تواند اعتکاف کند ولی باید از تزریق آن خودداری کند (چون روزه را باطل می کند) و اگر جنبه دارویی دارد و یا عضو را بی حس می کند، می تواند جهت تزریق از مسجد خارج شود.^۲

□ **تذکره:** برای خروج از مسجد باید شرایط ضرورت را رعایت کنند.

مکان خاص

- **پرسش ۴۷:** اگر محل خاصی از مسجد را برای اعتکاف خود معین کند، آیا لازم است خود را به آن مقید کند؟
همه مراجع: خیر، متعین نمی شود.^۱

غصب در اعتکاف

- **پرسش ۴۸:** اگر شخصی در اعتکاف جای کسی را بگیرد، آیا اعتکافش باطل می شود؟
آیات عظام امام، سیستانی، فاضل و نوری: کار حرامی کرده؛ ولی اعتکافش باطل نمی شود.^۲

آیه الله بهجت: کار حرامی کرده؛ ولی اعتکافش باطل نمی شود؛ مگر آن که به جز این مکان، جای دیگری نباشد.^۳

آیات عظام تبریزی و صافی: کار حرامی کرده و بنا بر احتیاط واجب، اعتکافش باطل می شود.^۴

آیات عظام مکارم و وحید: کار حرامی کرده و اعتکافش باطل می شود.^۵

زمان اعتکاف

- **پرسش ۴۹:** آیا در هر زمان که بخواهیم می توانیم، معتکف شویم یا زمان خاص دارد؟

همه مراجع: در هر زمان که روزه صحیح باشد، اعتکاف نیز صحیح است.

۱. العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۱۸.
۲. امام، فاضل و نوری، تعلیقات علی العروة، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۷.
۳. بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۵.
۴. صافی، هداية العباد، ج ۱، م ۱۴۱۴؛ تبریزی، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۷.
۵. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۵۰۸؛ وحید، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۷۷.

تطهیر مسجد

- **پرسش ۴۴:** نجس شدن مسجد در حال اعتکاف چه حکمی دارد؟
همه مراجع: در صورتی که عمدی نباشد اشکال ندارد ولی باید در صورت امکان فوراً اقدام به تطهیر آن نماید و اگر عمدی باشد حرام است.^۳

تعدد مسجد

- **پرسش ۴۵:** اگر در شهری که مساجد جامع متعدد باشد، تکلیف چیست؟
همه مراجع: معتکف می تواند در هر کدام که بخواهد اعتکاف کند.^۴

- **پرسش ۴۶:** آیا جایز است اعتکاف را در دو مسجد و یا دو شبستان انجام داد؟
همه مراجع: خیر، جایز نیست؛ مگر آنکه دو مسجد و یا دو شبستان به هم متصل باشد؛ به گونه ای که یک مسجد محسوب شود.^۵

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۷۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۵۸۴ و العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۰.
۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۷۶ و العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۰.
۳. نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۲۷۲ و دفتر: همه مراجع.
۴. امام، تحریر الوسیله، ج ۱، شروط الاعتکاف، الخامس؛ مکارم، فاضل، و نوری، تعلیقات علی العروة، ج ۲، الاعتکاف، السادس؛ صافی، هداية العباد، ج ۱، الاعتکاف، الخامس؛ وحید، تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، العتکاف، الرابع؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۱۹۲؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۶۱۷ و دفتر: خامنه ای.
۵. العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۱۸.

اعتکاف زمان خاصی ندارد؛ ولی بهترین زمان برای انجام آن، ماه مبارک رمضان به ویژه دهه آخر آن است^۱.

مقدار اعتکاف

● پرسش ۵۰. تعداد روزهای اعتکاف معین است، یا به دلخواه خود شخص است؟

همه مراجع: حداقل اعتکاف سه روز است و حداکثر آن به دلخواه شخص است؛ لکن هر دو روز که به اعتکاف اضافه شود، اعتکاف روز سوم آن واجب می‌گردد^۲.

زمان خارج مسجد

● پرسش ۵۱. اگر معتکف برای موارد ضروری از مسجد خارج شود، چه نکاتی را باید رعایت کند؟

- بیش از مقدار ضرورت و نیاز بیرون مسجد نماند؛

- در صورت امکان زیر سایه ننشیند مگر در حال ضرورت؛

- بنا بر احتیاط واجب نزدیک‌ترین راه را برای رفت و آمد انتخاب کند^۳.

اعتکاف بانوان

اجازه شوهر

● پرسش ۵۲. آیا زن برای رفتن به اعتکاف، نیاز به اجازه شوهر دارد و اگر بدون اجازه برود، آیا اعتکافش صحیح است؟

امام: زن باید با اجازه شوهرش به اعتکاف برود و اگر اجازه ندهد - چنانچه باعث تضییع حق (زناشویی) او شود - بنا بر احتیاط واجب اعتکافش باطل است و اگر با حق او منافات نداشته باشد، اعتکافش صحیح است^۱.

آیات عظام بهجت و تبریزی: زن باید با اجازه شوهرش به اعتکاف برود و اگر اجازه ندهد - چنانچه باعث تضییع حق (زناشویی) او شود - اعتکافش باطل است و اگر با حق او منافات نداشته باشد، بنا بر احتیاط واجب باطل است^۲.

آیات عظام سیستانی و صافی: زن باید با اجازه شوهرش از منزل بیرون رود و اگر اجازه ندهد، اعتکافش باطل است (هر چند باعث تضییع حق زناشویی او نشود)^۳.

۱. امام، *تحریر الوسیله*، ج ۱، مشروط الاعتکاف، السادس و استفتاءات، ج ۳، حقوق زوجیت، س ۱۶.

۲. بهجت، *توضیح المسائل*، متفرقه، م ۱۸؛ و *وسیلة النجاة*، ج ۱، م ۱۱۹۳ و *تبریزی، منهاج الصالحین*، ج ۱، م ۱۰۶۹.

۳. صافی، *عروة العباد*، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، السادس و *توضیح المسائل*، م ۲۴۲۱ و سیستانی، *تعلیقات علی العروة*، شرائط الاعتکاف، السابع.

۱. *العروة الوثقی*، ج ۲، الاعتکاف.

۲. *العروة الوثقی*، ج ۲، الاعتکاف، الخامس.

۳. خامنه‌ای، *سایت*، استفتاءات جدید، س ۴۵۳؛ صافی، *سایت*، بخش اعتکاف؛ سیستانی، *رساله جدید*، م ۱۷۴۲ و ۱۷۵۱ و دفتر مراجع.

آیات عظام تبریزی و وحید: اعتکاف او باطل می‌شود و باید در اسرع وقت از مسجد خارج شود و چنانچه عادت ماهانه در روز سوم اتفاق بیفتد بنا بر احتیاط واجب باید قضای آن را به جای آورد.^۱

● پرسش ۵۴. آیا زن می‌تواند جهت شرکت در اعتکاف، برای جلوگیری از عادت ماهیانه قرص مصرف کند؟

همه مراجع: اگر ضرر نداشته باشد، اشکال ندارد.^۲

آیات عظام فاضل و وحید: زن باید با اجازه شوهرش به اعتکاف برود و اگر اجازه ندهد - چنانچه باعث تضییع حق (زناشویی) او شود - اعتکافش باطل است و اگر با حق او منافات نداشته باشد، اعتکافش صحیح است.^۱

آیه الله مکارم: بنا بر احتیاط واجب، زن باید با اجازه شوهرش به اعتکاف برود و اگر اجازه ندهد - چنانچه باعث تضییع حق (زناشویی) او شود - بنا بر احتیاط واجب اعتکافش باطل است.^۲

آیه الله نوری: زن باید با اجازه شوهرش به اعتکاف برود و اگر اجازه ندهد - چنانچه باعث تضییع حق (زناشویی) او شود - اعتکافش باطل است و اگر با حق او منافات نداشته باشد، اعتکافش صحیح است، مگر آنکه روزه او در اعتکاف مستحبی باشد.^۳

حیض در اعتکاف

● پرسش ۵۳. اگر زن در حال اعتکاف عادت ماهانه شود، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و وحید): اعتکاف او باطل می‌شود و باید در اسرع وقت از مسجد خارج شود و چنانچه عادت ماهانه در روز سوم اتفاق بیفتد، باید قضای آن را به جای آورد.^۴

۱. وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۶۹، الخامس و توضیح المسائل، م ۲۴۷۶ و فاضل، تعلیقات علی العروة، ج ۲، شرائط الاعتکاف، السابع.

۲. مکارم، تعلیقات علی العروة، شرائط الاعتکاف، السابع و استفتاآت، ج ۲، س ۹۶۳.

۳. نوری، تعلیقات علی العروة، شرائط الاعتکاف، السابع و توضیح المسائل، م ۲۴۰۸.

۴. امام، فاضل، مکارم، سیستانی و نوری، تعلیقات علی العروة، احکام الاعتکاف، م ۵؛ صافی، هداية العباد، ج ۱، م ۱۴۲۴ و دفتر: خامنه‌ای.

۱. تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، احکام الاعتکاف، م ۱۰۸۲.
۲. دفتر: همه مراجع.

محرمات اعتكاف

● پرسش ۵۵. محرمات اعتكاف کدام است؟

محرمات اعتكاف عبارت است از:

۱. امور جنسی و شهوت‌انگیز، مانند: بوسه، لمس و آمیزش.
۲. خرید و فروش غیر ضروری.
۳. استمنا (بنابر احتیاط واجب).
۴. بوییدن عطر و گیاهان خوشبو به قصد لذت بردن.
۵. مجادله به منظور غلبه بر دیگری و اظهار فضل.
۶. سایر انواع تجارت؛ مثل: صلح، اجاره و... (بنا بر احتیاط واجب).

مبطلات اعتكاف

● پرسش ۵۶. انجام دادن چه کارهایی، اعتكاف را باطل می‌کند؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و فاضل: هر کاری که مبطل روزه است و نیز تماس و آمیزش (هرچند در شب باشد)، اعتكاف را باطل می‌سازد و بنابر احتیاط واجب، انجام دادن سایر محرمات اعتكاف نیز مبطل اعتكاف است^۱.

۱. امام و فاضل، تعلیقات علی العروة، ج ۲، احکام الاعتكاف م ۳ و دفتر: خامنه‌ای.

آیات عظام بهجت و صافی: هر کاری که مبطل روزه است و نیز آمیزش (هرچند در شب باشد) اعتکاف را باطل می‌سازد و بنا بر احتیاط واجب، انجام دادن محرمات اعتکاف نیز مبطل اعتکاف است.^۱

آیه الله تبریزی: هر کاری که مبطل روزه است، اعتکاف را نیز باطل می‌سازد؛ ولی انجام دادن محرمات اعتکاف - به جز آمیزش - مبطل اعتکاف نیست.^۲

آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری و وحید: انجام دادن محرمات اعتکاف و هر کاری که مبطل روزه است، اعتکاف را باطل می‌سازد.^۳

عطر و نگاه به آینه

● پرسش ۵۷. در اعتکاف نگاه کردن به آینه و عطر و ادکلن زدن و شانه زدن چه حکمی دارد؟

همه مراجع: استشمام بوی عطر برای معتکف حرام است ولی شانه زدن و نگاه در آینه حرام نیست اگر چه اولی ترک است.^۴

نگاه شهوت‌انگیز

● پرسش ۵۸. آیا نگاه شهوت‌انگیز موجب بطلان اعتکاف و وجوب کفاره می‌شود؟ همه مراجع: موجب بطلان اعتکاف نمی‌شود.^۵

۱. صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۳ و بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۲۱۰.

۲. تبریزی، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۸۰.

۳. نوری و مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۲، احکام الاعتکاف م ۳؛ سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۸۰ و دفتر: خامنه‌ای.

۴. نوری، استفتاآت ج ۲، س ۲۶۵ و ۲۸۹؛ سیستانی، رساله جدید، م ۱۷۳۲؛ صافی، سایت، احکام اعتکاف؛ مکارم، سایت، احکام اعتکاف.

۵. مکارم، سایت، احکام اعتکاف؛ سیستانی، رساله جدید، م ۱۷۳۴ و دفتر: همه مراجع.

تلفن در اعتکاف

● پرسش ۵۹. گفت‌وگو با تلفن همراه در مسجد، در موارد غیر ضروری و مکرر، چه صورت دارد؟ همه مراجع: اشکال ندارد.^۱

ملاقات در اعتکاف

● پرسش ۶۰. خروج معتکف از مسجد برای ملاقات و گفتگوی با اعضای خانواده‌اش، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: خارج شدن معتکف از مسجد دیدار با خانواده محل اشکال است و بهتر این است که خانواده را در گوشه‌ای از فضای مسجد یا در حیاط مسجد (اگر حیاط جزء مسجد است) ملاقات کنند.^۲

غیبت در اعتکاف

● پرسش ۶۱. در هنگام اعتکاف اگر در جمع معتکفین غیبت شخصی شود آیا اعتکاف باطل می‌شود؟

همه مراجع: غیبت کردن مبطل اعتکاف نیست ولی از ثواب و پاداش اعتکاف می‌کاهد و بهتر است مؤمنین در جمیع احوال از غیبت که گناهی بزرگ به شمار می‌آید بپرهیزند.^۳

۱. دفتر: همه مراجع.

۲. صافی، سایت، احکام اعتکاف؛ مکارم، سایت، احکام اعتکاف و دفتر: همه مراجع.

۳. دفتر: همه مراجع.

درس و مطالعه

● پرسش ۶۲. آیا جایز است در اعتکاف، مطالعه و گفت و گوی درسی داشت؟

آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی و فاضل: درس خواندن، حل مسائل و مباحثه - به ویژه در امور دینی - بسیار کار پسندیده‌ای است؛ ولی اگر مباحثه و مجادله به منظور غلبه بر دیگری و اظهار فضل باشد، حرام است و بنابر احتیاط واجب اعتکاف را نیز باطل می‌سازد. معیار تشخیص آن، قصد و نیت شخص است.^۱

آیه الله تبریزی: مباحثه - به ویژه در امور دینی - بسیار کار پسندیده‌ای است؛ ولی اگر مباحثه و مجادله به منظور غلبه بر دیگری و اظهار فضل باشد، حرام است؛ ولی اعتکاف را باطل نمی‌سازد. معیار تشخیص آن، قصد و نیت شخص است.^۲

آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری و وحید: مباحثه - به ویژه در امور دینی - بسیار کار پسندیده‌ای است؛ ولی اگر مباحثه و مجادله به منظور غلبه بر دیگری و اظهار فضل باشد، حرام است و اعتکاف را نیز باطل می‌سازد. معیار تشخیص آن، قصد و نیت شخص است.^۳

۱. امام و فاضل، تعلیقات علی العروة، ج ۲، احکام الاعتکاف، م ۳؛ صافی، هدیة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۱ و ۱۴۲۳ و بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۸ و ۱۲۱۰.

۲. منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۸۰.

۳. نوری و مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۲، احکام الاعتکاف، م ۳؛ سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، الاعتکاف، م ۱۰۸۰.

معامله در اعتکاف

● پرسش ۶۳. خرید و فروش در صورت ضرورت و عدم ضرورت، برای معتکف چه حکمی دارد؟

همه مراجع: خرید و فروش غیر ضروری جایز نیست.^۱

قطع اعتکاف

● پرسش ۶۴. آیا قطع اعتکاف گناه دارد؟

همه مراجع: اگر اعتکاف واجب باشد و یا دو روز اعتکاف مستحبی را گذرانده باشد و بخواهد اعتکاف را به هم بزند، معصیت کرده است.^۲

سالن غذاخوری مسجد

● پرسش ۶۵. آیا صرف غذا در سالن غذاخوری مسجد، برای معتکفان جایز است؟ همه مراجع: اگر ضرورتی اقتضا نمی‌کند، نباید از مسجد خارج شوند.^۳

تهیه غذا

● پرسش ۶۶. کسانی که مشکل خاصی از نظر تغذیه دارند، آیا می‌توانند جهت آوردن غذا از محل اعتکاف خارج شوند، و مجدداً باز گردند؟

همه مراجع: مانعی ندارد ولی اگر فرد غیر معتکفی هست که این کارها را انجام دهد، خروج معتکف از مسجد جایز نیست.^۴

۱. العروة الوثقی، ج ۲، احکام الاعتکاف، الرابع.

۲. العروة الوثقی، شرائط الاعتکاف، م ۳۹.

۳. العروة الوثقی، ج ۱، الاعتکاف، م ۳۰ و اللمعة الدمشقیة، ج ۲، ص ۱۵۰.

۴. نوری، استفتاآت، ج ۲، س ۲۷۹؛ سیستانی، رساله جدید، م ۱۷۳۷ و ۱۷۴۹؛ مکارم، سایت، احکام اعتکاف

پرداخت بدهی

● پرسش ۶۷. آیا معتکف می‌تواند جهت پرداخت بدهی خود، از مسجد خارج شود؟

همه مراجع: آری، می‌تواند خارج شود^۱.

برق مسجد

● پرسش ۶۸. استفاده از برق وسایل مسجد در کارهای شخصی، در حال اعتکاف چه حکمی دارد؟

همه مراجع: استفاده از وسایل مسجد در کارهای شخصی، جایز نیست چنان‌که در غیر حال اعتکاف هم جایز نیست، ولی مبطل اعتکاف نیست. ولی استفاده از وسایلی که برای نمازگزاران وقف شده مانند آب‌خوری یا سجاده و غیره اشکال ندارد و نسبت به برق اگر مختص مسجد است استفاده از آن اشکال دارد اما اگر برای نمازگزاران گذاشته شده که مثلاً تلفن همراه خود را شارژ نمایند، استفاده از آن در حد معمول اشکال ندارد.^۲

کلاس درس

● پرسش ۶۹. آیا در ایام اعتکاف، رفتن به کلاس و شرکت در درس‌ها جایز است؟ همه مراجع: خروج از مسجد و شرکت در کلاس‌های درسی، اشکال دارد.^۳

→ و دفتر: همه مراجع.

۱. العروة الوثقی، ج ۲، الاعتکاف، م ۳۰.

۲. صافی، سایت، احکام اعتکاف و دفتر: همه مراجع.

۳. نوری، استفتاآت، ج ۲، س ۲۷۶؛ سیستانی، سایت، اعتکاف؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج ۱، س ۵۱۵؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج ۲، س ۴۶۲ و دفتر: امام، خامنه‌ای، مکارم، تبریزی، وحید و بهجت.

تدریس

● پرسش ۷۰. آیا کسی که معتکف است می‌تواند برای کار یا تدریس از مسجد خارج شود و برگردد؟

همه مراجع: معتکف باید در مکان اعتکاف باقی بماند و از آن خارج نشود مگر در مواردی ضرورتی که چاره‌ای از آن نیست، خروج شرعاً جایز است و برای کار و تدریس که امر عادی حساب می‌شوند نمی‌توان از مسجد خارج شد.^۱

شرکت در امتحان

● پرسش ۷۱. در ایام اعتکاف، برای شرکت در آزمون و امتحان می‌توان از مسجد خارج شد؟

آیات عظام خامنه‌ای، سیستانی، مکارم، نوری و وحید: برای شرکت در آزمون‌ها و امتحانات دبیرستان یا دانشگاه یا حوزه چنانچه ضرورت عرفی باشد (مانند امتحان و آزمون نهایی) می‌تواند از محل اعتکاف خارج شود ولی نباید مدت خروجش طولانی گردد، به گونه‌ای که صورت اعتکاف از بین برود، مثلاً تا دو ساعت اشکال ندارد.^۲

آیه‌الله صافی: اشکال دارد.

شرکت در راهپیمایی

● پرسش ۷۲. آیا می‌توان برای شرکت در راهپیمایی و انتخابات محل اعتکاف را ترک نماید سپس برای ادامه به محل اعتکاف برگردد؟

همه مراجع: معتکف نمی‌تواند برای شرکت در راهپیمایی از مسجد خارج

۱. دفتر: همه مراجع.

۲. سیستانی، رساله جدید، م ۱۷۵۰؛ مکارم، سایت، مبطلات اعتکاف، س ۹ و دفتر: خامنه‌ای و صافی و نوری.

شود.^۱ مگر این که به جهت اهمیت در موقعیت های خاص ضرورت شرعی یا عقلی یا عرفی باشد و برای انتخابات می توان صندوق رأی را به مسجد آورد.

□ **تبصره.** اگر خروج از مسجد را به قدری طول دهد که صورت اعتکاف محو شود، اعتکاف صحیح نیست.

اعتکاف و نماز جمعه

● **پرسش ۷۳.** برای رفتن به نماز جمعه، می توان از محل اعتکاف خارج شد؟
همه مراجع (به جز تبریزی، نوری و وحید): آری، جایز است.^۲
آیات عظام تبریزی و وحید: بنابر احتیاط واجب جایز نیست.^۳
آیه الله نوری: جایز نیست.^۴

□ **تبصره.** بنابر فتوای کسانی که رفتن به نماز جمعه را در ایام اعتکاف جایز می دانند، باید حداقل زمان لازم را رعایت کنند تا شکل و صورت اعتکاف، به هم نخورد.

کارت دیگران

● **پرسش ۷۴.** اگر کسی دانشجوی دانشگاه نباشد و با رضایت دوستش به جای دوستش با کارت دانشگاه به اعتکاف برود اشکالی دارد؟
همه مراجع: نمی تواند برود و اشکال دارد.^۵

۱. مکارم، سایت، احکام اعتکاف، س ۱۵؛ نوری، *استفتائات*، ج ۲، س ۲۸۶؛ صافی، *سایت*، بخش اعتکاف.
۲. امام، *تحریر الوسیله*، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۹؛ سیستانی، *تعلیقات علی العروة*، شرائط الاعتکاف، م ۳۰؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، م ۱۲۰۳؛ صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۱۲؛ مکارم، *استفتائات*، ج ۲، س ۴۹۴ و فاضل، *جامع المسائل*، ج ۱، س ۶۱۹.
۳. وحید، *منهاج الصالحین*، ج ۲، الاعتکاف، السادس و تبریزی، *منهاج الصالحین*، ج ۱، الاعتکاف، السادس.
۴. دفتر: نوری.
۵. دفتر: همه مراجع.

افطاری معتکف

● **پرسش ۷۵.** استفاده از افطاری و سحری معتکفان، برای دیگران چه حکمی دارد؟
همه مراجع: بدون اجازه دهندگان، جایز نیست.^۱

قی در اعتکاف

● **پرسش ۷۶.** اگر معتکف در روز به جهت حالت تهوع، قی کند، حکم اعتکافش چیست؟
همه مراجع: اگر بی اختیار باشد، روزه و اعتکافش صحیح است.^۲

۱. دفتر: همه مراجع.

۲. *توضیح المسائل* مراجع، م ۱۶۴۶؛ وحید، *توضیح المسائل*، م ۱۶۵۴ و دفتر: خامنه ای.

کفاره و قضا

کفاره اعتکاف

● پرسش ۷۷. در چه مواردی بطلان اعتکاف موجب کفاره هم می‌شود؟

همه مراجع: اگر اعتکاف را با آمیزش (جماع) باطل کند، کفاره واجب است و در سایر محرمات کفاره نیست؛ هر چند پرداخت آن احتیاط مستحب است^۱.

● پرسش ۷۸. کفاره اعتکاف چه قدر است؟

همه مراجع: کفاره بطلان اعتکاف، مانند کفاره روزه ماه رمضان است؛ یعنی، باید دو ماه روزه بگیرد و یا به ۶۰ مسکین، طعام دهد^۲.

● پرسش ۷۹. اگر هر یک از مبطلات پنج‌گانه اعتکاف در روز سوم انجام شود،

کفاره دارد؟

همه مراجع (به جز سیستانی): کسی که عمداً و بدون عذر، اعتکاف مستحبی

۱. امام، نوری، فاضل، مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۹؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، ۱۲۱۱؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۶؛ تبریزی، وحید و سیستانی، منهاج الصالحین، م ۱۰۸۴ و دفتر: خامنه‌ای.

۲. امام، نوری، فاضل، مکارم، تعلیقات علی العروة، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۹؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، ۱۲۱۱؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۶؛ تبریزی، وحید و سیستانی، منهاج الصالحین، م ۱۰۸۴ و دفتر: خامنه‌ای.

خود را در روز سوم می‌شکنند، در صورتی که اعتکاف را به غیرجماع به هم بزنند کفاره ندارد ولی واجب است قضای اعتکاف را انجام دهد. و نسبت به جماع، در اعتکاف واجب هر چند جماع، در شب باشد کفاره واجب می‌شود و در اعتکاف مستحب اگر بعد از تکمیل دو روز باشد، بنابر احتیاط کفاره دارد.^۱

آیه‌الله سیستانی: اگر شخص معتکف اعتکافش را به وسیله ارتکاب یکی از مفسدات، باطل کند، اگر اعتکاف واجب معین باشد، بنا بر احتیاط واجب، باید اعتکاف را قضاء کند و اگر در اعتکاف مستحب باشد و بعد از اتمام روز دوم اعتکاف را باطل کند، بنا بر احتیاط وجوبی اعتکاف را قضاء کند و اگر قبل از اتمام روز دوم، اعتکاف مستحب را باطل کند، چیزی بر عهده او نیست و قضاء ندارد.^۲

□ **تبصره.** حکم ذکر شده مخصوص اعتکاف مستحبی است اما اگر اعتکاف در رمضان باشد یا اعتکاف در غیر رمضان باشد ولی روزه را گرفته باشد حکم جداگانه دارد.

● **پرسش ۸۰.** در صورتی که شخص در روز سوم اعتکاف مستحبی، مریض شود و یا اضطراری پیش آید، می‌تواند اعتکاف را به هم زند؟ آیا در این صورت کفاره دارد؟

همه مراجع: در صورتی که معذور از گرفتن روزه باشد، اعتکاف باطل می‌شود؛ ولی کفاره ندارد.^۳

قضای اعتکاف

● **پرسش ۸۱.** چنانچه اعتکاف مستحبی را به جهتی به هم بزنند، آیا قضای آن واجب می‌شود؟

همه مراجع (به جز تبریزی، سیستانی و وحید): اگر بعد از روز دوم باطل کند، باید قضای آن را به جا آورد و اگر پیش از آن باشد چیزی بر عهده او نیست.^۱
آیات عظام تبریزی، سیستانی و وحید: اگر بعد از روز دوم باطل کند، بنابر احتیاط واجب باید قضای آن را به جا آورد و اگر پیش از آن باشد، چیزی بر عهده او نیست.^۲

□ **تبصره.** قضای اعتکاف مانند اصل اعتکاف است. بنابراین باید شرایط آن را رعایت کند و حداقل سه روز متوالی روزه بگیرد.

قضای نذر اعتکاف

● **پرسش ۸۲.** کسی که نذر کرده اعتکاف به جا آورد، آن‌گاه با گذشت یک روز از اعتکافش آن را به جهتی باطل کند، آیا قضای آن واجب است؟
همه مراجع (به جز تبریزی، سیستانی و وحید): اگر نذرش معین باشد، باید قضای آن را به جا آورد و اگر معین نباشد، باید آن را از سر بگیرد.^۳

آیات عظام تبریزی، وحید و سیستانی: اگر نذرش معین باشد بنابر احتیاط واجب،

۱. امام، نوری، فاضل و مکارم، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۵؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، ۱۲۱۰؛ صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۲۴؛ دفتر: خامنه‌ای.

۲. تبریزی، سیستانی و وحید، *منهاج الصالحین*، م ۱۰۸۲.

۳. امام، نوری، فاضل، مکارم، *تعلیقات علی العروة*، ج ۱، احکام الاعتکاف، م ۵؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، ۱۲۱۰؛ صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۲۴ و دفتر: خامنه‌ای.

۱. امام، *تحریر الوسیله*، کتاب صوم، شروط اعتکاف؛ نوری، *استفتاآت*، ج ۲، س ۲۹۴ و ۲۹۵؛ صافی، سایت، احکام اعتکاف.

۲. سیستانی، *رساله جدید*، م ۱۷۴۱.

۳. *العروة الوثقی*، ج ۲، الاعتکاف، م شروط الاعتکاف، الرابع و م ۱۹ و احکام الاعتکاف، م ۹.

باید قضای آن را به جا آورد و اگر معین نباشد باید آن را از سر بگیرد.^۱
 □ تبصره. اگر نذر معین نباشد قضا مطرح نمی شود؛ بلکه به طور ادا باید انجام دهد.

جهل به احکام اعتکاف

● پرسش ۸۳. اگر کسی از روی فراموشی از اعتکاف خارج شود، چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت، فاضل و نوری: اعتکافش باطل نمی شود.^۲

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اعتکافش باطل می شود.^۳

آیات عظام صافی، مکارم و وحید: بنا بر احتیاط واجب باطل می شود.^۴

□ تبصره. چنانچه خروج از اعتکاف به حدی طولانی شود که از صورت اعتکاف خارج گردد، اعتکاف باطل می شود.

● پرسش ۸۴. اگر کسی به جهت ندانستن مسئله از اعتکاف خارج شود، آیا اعتکافش باطل می شود؟
 همه مراجع: آری، اعتکافش باطل می شود.^۵

کلیدواژه‌ها

اعتکاف و غسل..... ۳۵	اهمیت و جایگاه اعتکاف	مفهوم اعتکاف..... ۲۵
توقف در سایه..... ۳۶		پیشینه اعتکاف..... ۲۷
خون بدن..... ۳۷		فلسفه اعتکاف..... ۳۰
اعتکاف بیماران..... ۳۷		ثواب اعتکاف..... ۳۰
روزه قضا در اعتکاف..... ۳۸		
بلوغ در اعتکاف..... ۳۸		
اخلاص معتکف..... ۳۹	شرایط اعتکاف	
نیابت استیجاری..... ۳۹	اقسام اعتکاف..... ۳۱	
نیابت در اعتکاف..... ۳۹	نیت اعتکاف..... ۳۲	
اعتکاف در سفر..... ۴۰	شروع اعتکاف..... ۳۲	
نذر اعتکاف..... ۴۰	وضو هنگام اذان..... ۳۲	
اجازه پدر..... ۴۲	شرط در اعتکاف..... ۳۳	
اعتکاف کارمند..... ۴۲	خروج از مسجد..... ۳۳	
عوامل اجرایی..... ۴۲	وضو و غسل مستحبی..... ۳۴	
	وضو در اعتکاف..... ۳۵	

۱. تبریزی، سیستانی و وحید، *منهاج الصالحین*، م ۱۰۸۲.

۲. امام، فاضل، نوری، *تعلیقات علی العروة*، ج ۲ الاعتکاف؛ بهجت، *وسيلة النجاة*، ج ۱، م ۱۱۹۴.

۳. سیستانی، تبریزی، *منهاج الصالحین*، الاعتکاف، السادس.

۴. صافی، *هدایة العباد*، ج ۱، م ۱۴۰۲؛ مکارم، *تعلیقات علی العروة*، ج ۲، الاعتکاف؛ وحید، *منهاج الصالحین*، الاعتکاف، م ۱۰۷۷.

۵. *العروة الوثقی*، ج ۲ الاعتکاف، الثامن.

ملاقات در اعتکاف.....	۵۵	مکان اعتکاف	
غیبت در اعتکاف.....	۵۵	مسجد جامع.....	۴۳
درس و مطالعه.....	۵۶	مسجد دانشگاه.....	۴۳
معامله در اعتکاف.....	۵۷	حیاط مسجد.....	۴۵
قطع اعتکاف.....	۵۷	سرداب و بام مسجد.....	۴۵
سالن غذاخوری مسجد.....	۵۷	تزریق آمپول.....	۴۵
تهیه غذا.....	۵۷	تطهیر مسجد.....	۴۶
پرداخت بدهی.....	۵۸	تعدد مسجد.....	۴۶
برق مسجد.....	۵۸	مکان خاص.....	۴۷
کلاس درس.....	۵۸	غضب در اعتکاف.....	۴۷
تدریس.....	۵۹	زمان اعتکاف.....	۴۷
شرکت در امتحان.....	۵۹	مقدار اعتکاف.....	۴۸
شرکت در راهپیمایی.....	۵۹	زمان خارج مسجد.....	۴۸
اعتکاف و نماز جمعه.....	۶۰	اعتکاف بانوان	
کارت دیگران.....	۶۰	اجازه شوهر.....	۴۹
افطاری معتکف.....	۶۱	حیض در اعتکاف.....	۵۰
قی در اعتکاف.....	۶۱	محرمات اعتکاف	
کفار و قضا		محرمات اعتکاف.....	۵۳
کفار اعتکاف.....	۶۳	مبطلات اعتکاف.....	۵۳
قضای اعتکاف.....	۶۵	عطر و نگاه به آینه.....	۵۴
قضای نذر اعتکاف.....	۶۵	نگاه شهوت‌انگیز.....	۵۴
جهل به احکام اعتکاف.....	۶۶	تلفن در اعتکاف.....	۵۵

کتابنامه

۱. قرآن کریم، ترجمه استاد فولادوند.
۲. سید علی حسینی خامنه‌ای، اجوبه الاستفتاءات، تهران: الهدی، اول، ۱۳۸۱.
۳. محمد تقی بهجت، استفتاآت، قم: شفق.
۴. حسین نوری، استفتاآت، قم: مهدی موعود.
۵. سید روح‌الله موسوی خمینی، استفتاآت، قم: دفتر انتشارات اسلامی، اول، ۱۳۷۲.
۶. میرزا جواد تبریزی، استفتاآت جدید، قم: سرور، اول، ۱۳۷۸.
۷. ناصر مکارم شیرازی، استفتاآت جدید، قم: مدرسه علی بن ابیطالب، اول، ۱۳۷۹.
۸. حسین مظاهری، اعتکاف سلوک منتظران، تهران: مؤسسه انتشاراتی الزهرا.
۹. ابوالقاسم علیان نژاد، اعتکاف عبادتی کامل، قم: مدرسه امیرالمؤمنین، مرداد ۸۶.
۱۰. الشهید الثانی، الروضة البهیه فی شرح اللمعة الدمشقیة، قم: داوری.
۱۱. سید علی خامنه‌ای، العروة الوثقی، تهران: الهدی.
۱۲. حسین وحید، العروة الوثقی، قم: مدرسه امام باقر(ع).
۱۳. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۴. سید روح‌الله موسوی خمینی، تحریرالوسیله، ترجمه علی اسلامی، قم: انتشارات اسلامی.
۱۵. سید روح‌الله موسوی خمینی، تعلیقات علی العروة، قم: انتشارات اسلامی.
۱۶. سید علی سیستانی، تعلیقات علی العروة، قم: مکتبه فذک.
۱۷. ناصر مکارم شیرازی، تعلیقات علی العروة الوثقی، قم: مدرسه علی بن ابیطالب، ۱۴۱۳ ق.
۱۸. حسین فاضل لنگرانی، تعلیقات علی العروة الوثقی، قم: انتشارات امیرالعلم.
۱۹. حسین نوری، تعلیقات علی العروة الوثقی، قم: مهدی موعود.

معرفی مجموعه کتب پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی اداره مشاوره و پاسخ

ارتباط با ما و طرح سؤال: WWW.Porsemani.ir - WWW.Porseman.org

۳۰۰۰۱۶۱۹

سامانه پیامکی:

ردیف	عنوان	مؤلف
دفتر اول	خدائشناسی	محمدرضا کاشفی
دفتر دوم	فرجام‌شناسی	محمدرضا کاشفی
دفتر سوم	راهنماشناسی	محمدرضا کاشفی
دفتر چهارم	امام‌شناسی	محمدرضا کاشفی - حمیدرضا شاکرین
دفتر پنجم	قرآن‌شناسی	صالح قنادی و گروه محققان
دفتر ششم	دین‌شناسی	حمیدرضا شاکرین
دفتر هفتم	پرسش و پاسخ‌های برگزیده	حمیدرضا شاکرین و گروه محققان
دفتر هشتم	حکومت دینی	حمیدرضا شاکرین
دفتر نهم	ویژه ماه مبارک رمضان	گروه مؤلفان
دفتر دهم	احکام خمس	سیدمجتبی حسینی
دفتر یازدهم	عرفان و عشق	محمدرضا کاشفی
دفتر دوازدهم	ادیان و مذاهب	حمیدرضا شاکرین
دفتر سیزدهم	ویژه ماه محرم	گروه مؤلفان
دفتر چهاردهم	دعا و توسل	محمدرضا کاشفی - سیدمحمدکاظم روحانی
دفتر پانزدهم	دین و سیاست	حمیدرضا شاکرین - علیرضا محمدی
دفتر شانزدهم	رساله دانشجویی	سیدمجتبی حسینی
دفتر هفدهم	احکام روزه	سیدمجتبی حسینی
دفتر هجدهم	احکام نگاه و پوشش	سیدمجتبی حسینی
دفتر نوزدهم	احکام تقلید و بلوغ	سیدمجتبی حسینی
دفتر بیستم	توصیه‌ها و پرسش‌ها و پاسخ‌ها	در محضر آیة‌الله جوادی آملی
دفتر بیست و یکم	احکام ازدواج	سیدمجتبی حسینی
دفتر بیست و دوم	احکام موسیقی	سیدمجتبی حسینی
دفتر بیست و سوم	مجلس خبرگان رهبری	علیرضا محمدی
دفتر بیست و چهارم	چهارم پیامبر اعظم <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> (سیره و تاریخ)	محمدباقر پورامینی و گروه محققان
دفتر بیست و پنجم	روابط پسر و دختر	محمدرضا احمدی و گروه محققان

۲۰. سیدمحمدتقی مدرس، تفسیر هدایت، انتشارات به‌نشر.

۲۱. محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، قم: شفق، ۱۳۷۹.

۲۲. لطف‌الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، قم: ۱۴۱۸ ق.

۲۳. حسین نوری، توضیح المسائل، قم: مهدی موعود، ۱۳۸۰.

۲۴. حسین وحید خراسانی، توضیح‌المسائل، قم: مدرسه الامام باقر العلوم، ۱۴۱۹ق.

۲۵. سید محمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح‌المسائل مراجع، قم: دفتر انتشارات اسلامی.

۲۶. لطف‌الله صافی، جامع الاحکام، قم: انتشارات حضرت معصومه(س).

۲۷. حسین فاضل، جامع‌المسائل، قم: امیرالعلم.

۲۸. نعمان بن محمد التمیمی المغربي، دعائم الاسلام، تحقیق آصف بن علی‌اصغر فیضی، بیروت:

دار المعارف.

۲۹. تبریزی، صراط النجاة، قم: سلمان فارسی.

۳۰. لطف‌الله صافی، عروة‌العباد، قم: انتشارات حضرت معصومه(س).

۳۱. ابی‌فضل جمال‌الدین ابن‌منظور الافریقی مصری، لسان‌العرب، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.

۳۲. شیخ عباس قمی، مفاتیح‌الجنان، انتشارات پیام آزادی.

۳۳. جواد تبریزی، منهاج‌الصالحین، قم: دارالاعتصام.

۳۴. سید علی سیستانی، منهاج‌الصالحین، قم: مکتبه فدک.

۳۵. حسین وحید خراسانی، منهاج‌الصالحین، قم: انتشارات مدرسه امام باقر(ع).

۳۶. محمدبن حسن حرّ العاملی، وسائل‌الشیعه، چاپ آخوندی (بیست جلدی).

۳۷. محمدتقی بهجت، وسیله‌النجاة، قم: شفق.

۳۸. لطف‌الله صافی، هدایة‌العباد، قم: مؤسسه انتشاراتی حضرت معصومه(س).

پایگاه‌های اطلاع‌رسانی

- آیة‌الله سیستانی: www.Sistani.org

- آیة‌الله مکارم: www.Makarem.ir

- آیة‌الله صافی: www.Saafi.org

- آیة‌الله خامنه‌ای: www.Leader.ir

ردیف	عنوان	مؤلف
دفتر بیست و ششم	راز آفرینش	حمیدرضا شاکرین و گروه محققان
دفتر بیست و هفتم	مهدویت (پیش از ظهور)	رحیم کارگر
دفتر بیست و هشتم	مهدویت (دوران ظهور)	رحیم کارگر
دفتر بیست و نهم	اختلالات رفتاری	ابوالقاسم بشیری
دفتر سیام	احکام وضو، غسل و تیمم	سیدمجتبی حسینی
دفتر سی و یکم	آشنایی با شیعه و اهل سنت	علی اصغر رضوانی - مصطفی عزیزی
دفتر سی و دوم	احکام ویژه بانوان	سیدمجتبی حسینی
دفتر سی و سوم	احکام روابط زن و شوهر و همسررداری	سیدمجتبی حسینی
دفتر سی و چهارم	احکام اعتکاف	سیدمجتبی حسینی
دفتر سی و پنجم	جریان شناسی بهائیت	علیرضا محمدی
دفتر سی و ششم	تفسیر آیات برگزیده (ج ۱)	علیرضا مستشاری
دفتر سی و هفتم	تفسیر آیات برگزیده (ج ۲)	علیرضا مستشاری
دفتر سی و هشتم	شخصیت و حقوق زن	سید ابراهیم حسینی و گروه محققان
دفتر سی و نهم	حقوق خانوادگی زن	سید ابراهیم حسینی و گروه محققان
دفتر چهلم	گناه و توبه	گروه اخلاق و عرفان
دفتر چهل و یکم	عصمت	حمیدرضا شاکرین
دفتر چهل و دوم	انسان شناسی	مصطفی عزیزی
دفتر چهل و سوم	نماز (چیستی و چرایی)	سیدحسن موسوی
دفتر چهل و چهارم	حضور قلب در نماز	رحیم کارگر
دفتر چهل و پنجم	خودسازی	گروه اخلاق و عرفان
دفتر چهل و ششم	آراستگی و مدگرایی	سیدحسن موسوی
دفتر چهل و هفتم	خواستگاری	محمدرضا احمدی
دفتر چهل و هشتم	مهارت‌های زندگی (ویژه متأهلین)	علی احمد پناهی
دفتر چهل و نهم	دختران و نیازهای پیش‌رو	آماده چاپ
دفتر پنجاهم	جریان شناسی سیاسی	علی مجتبی زاده